

RWS INFORMATIE

Nota van Antwoord PAGW Verkenning Wieringerhoek

Zienswijzen op de Ontwerp-
Voorkeursbeslissing en het Milieu Effect Rapport (MER)
Verkenning Wieringerhoek

Water. Werken. Wegen. Rijkswaterstaat.

Colofon

Uitgegeven door	Rijkswaterstaat Midden Nederland, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland & Staatsbosbeheer
Auteur	Projectteam Wieringerhoek
Informatie	
Telefoon	
E-mail	wieringerhoek@rws.nl
Datum	Mei 2023
Versie	01
Status	Definitief

1. Inleiding

Deze nota van Antwoord hoort bij de ingekomen zienswijzen op de Ontwerp-Voorkeursbeslissing en het MER van Verkenning Wieringerhoek. De minister van Infrastructuur en Waterstaat in samenwerking met de minister van Natuur en Stikstof geven met deze nota antwoord op de zienswijzen die zijn ingediend over dit project.

In deze nota vindt u tevens het advies dat de onafhankelijke commissie m.e.r. heeft uitgebracht over het MER.

1.1 Aanleiding voor het project

Het IJsselmeergebied is het grootste aaneengesloten zoetwatergebied in Noordwest-Europa. Dit zoetwatergebied, met kwalitatief goed water en waardevolle natuur, is een factor van belang voor de kwaliteit van de leefomgeving van miljoenen Nederlanders. Het gebied heeft grote betekenis voor de natuur: als leefgebied, kraamkamer en pleisterplaats voor vogels en vissen die hier permanent verblijven of er een tussenstop maken als ze aan het trekken zijn. Het IJsselmeer is daarom aangewezen als Natura-2000-gebied. Het gebied is daarnaast van groot belang als bron voor zoetwater voor de drinkwaterbereiding en de landbouw. Ook is het een belangrijk recreatiegebied. De diverse maatschappelijke functies van het IJsselmeergebied blijven in de toekomst alleen mogelijk als het ecosysteem robuust genoeg is om de gevolgen van klimaatverandering en het gebruik veerkrachtig op te vangen.

De waterbeweging in het IJsselmeergebied is vergaand ingeperkt en afgesloten met dijken en dammen. Hierdoor ging kenmerkend leefgebied verloren en zijn migratieroutes geblokkeerd. Door klimaatverandering en toenemend maatschappelijk gebruik staan de Grote Wateren en dus ook het IJsselmeergebied verder onder druk. Daarom hebben de ministers van Infrastructuur en Waterstaat en van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit het initiatief genomen voor de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW).

De PAGW heeft tot doel om natuur en waterkwaliteit in het IJsselmeergebied te versterken, om een robuust ecosysteem te maken dat tegen een stootje kan, dat mee kan met klimaatverandering, waar voldoende voedsel is voor een biodivers watersysteem, waar de doelen voor natuur en waterkwaliteit nu en in de toekomst gehaald worden en waar voldoende ruimte is voor maatschappelijke en economische activiteit. Dit alles wordt samengevat met 'Werken aan een levende delta'. Binnen de PAGW zijn er landelijk in totaal 33 projecten. Het PAGW project Wieringerhoek is één van de projecten binnen de PAGW die betrekking hebben op het IJsselmeer.

De uitwerking van het PAGW project Wieringerhoek vindt plaats in een samenwerkingsverband van Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

De minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) heeft, in afstemming met de minister van Landbouw Natuurbeheer en Visserij in november 2019 de startbeslissing genomen voor PAGW project Wieringerhoek. In december 2022 hebben de ministers van IenW en van Natuur en Stikstof hun keuze voor de voorkeursoplossing gepubliceerd.

1.2 Het PAGW project Wieringerhoek

Drie projectdoelen Wieringerhoek

Het PAGW project Wieringerhoek wil de problemen met ecologie en zoutindringing in het IJsselmeergebied aanpakken. In de Startbeslissing Wieringerhoek is als hoofddoel van het project opgenomen: 'versterken van het deltakarakter van de verbinding IJsselmeer-Waddenzee door natuurlijke overgangen te creëren'. Het nevendoeel is: 'een bijdrage leveren aan de bescherming van de zoetwatervoorraad in het IJsselmeer'.

In de MIRT Verkenningfase zijn deze doelen verder uitgewerkt.

Het project Wieringerhoek heeft daarom drie doelen die aansluiten bij deze problemen:

- 1 het toevoegen van ontbrekende zoete ecotopen in de overgang van land naar water;

- 2 het versterken van de verbinding tussen:
 - a. Waddenzee en IJsselmeer door het creëren van een zoet-zout-overgang;
 - b. IJsselmeer en achterland voor zoetwatersoorten;
- 3 bijdragen aan het beheersen van de zoutindringing.

De minister van IenW besluit in afstemming met de minister voor Natuur en Stikstof (NenS) op grond van de resultaten van de MIRT-verkenning tot het vaststellen van de voorgenomen maatregelen voor het PAGW project Wieringerhoek. Hierbij is rekening gehouden met de beoordeling van het doelbereik en de effecten in het MER, de beschouwing van kansrijke meekoppelkansen in het MER, financiële haalbaarheid en effectiviteit en de bestuurlijke adviezen.

Uit het MER blijkt dat het toevoegen van ontbrekende zoete leefgebieden (ook ecotopen genoemd) van land naar water essentieel zijn voor de verbetering van de ecologische waterkwaliteit en dat niet zozeer de locatie maar met name de omvang (ha) daarvoor bepalend zijn. Daarom is gezocht naar mogelijkheden om met het beschikbare budget zoveel mogelijk zoete ecotopen -en daarmee doelbereik- te realiseren.

In het MER blijkt het combineren met andere projecten en initiatieven het meest kosteneffectief, waarmee met het beschikbare budget, het meeste doelbereik kan worden gerealiseerd. De plannen zoals beschikbaar in februari 2021 zijn gebruikt voor de beoordeling. Eventuele aanpassingen en veranderingen van deze plannen zijn daarmee geen onderdeel van dit MER. De opwek van zonne-energie in de Wieringerhoek uit het plan Duurzaam Leefbaar wordt onderdeel van een nieuw verkenningsspoor binnen het programma 'Opwek van Energie op Rijksvastgoed' – met nieuwe (milieu)onderzoeken.

De volgende onderdelen behoorden tot de Ontwerp-Voorkeursbeslissing:

1. Verdere uitwerking zoete ecotopen rond Klimaatbuffer IJsselmeer (met PWN)

Verdere uitwerking van de aanleg van zoete ecotopen als onderdeel van een door PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland (hierna: PWN) aan te leggen Klimaatbuffer IJsselmeer, onder voorwaarde dat de gehele Klimaatbuffer uitgevoerd en volledig gefinancierd kan worden. Voor de uitwerking en uitvoering van het natuurdeel van de Klimaatbuffer wordt binnen het PAGW-Wieringerhoek een budget van €15mln gereserveerd. Het is aan de initiatiefnemer (PWN) om binnen een jaar na de definitieve voorkeursbeslissing aan te tonen dat er bindende bestuurlijke afspraken zijn gemaakt over de financiering van het volledige project. Deze afspraken moeten ook zodanig zijn dat het onderdeel 'aanleg zoete ecotopen' uiterlijk 2033 kan zijn gerealiseerd. Het leren hoe een gecombineerd concept van drinkwaterwinning en natuurontwikkeling van ecologische systeemkwaliteit kan werken voor verbetering van waterbeschikbaarheid, waterkwaliteit én ecologische robuustheid op langere termijn is een belangrijk onderdeel van het project. De Klimaatbuffer IJsselmeer is een project waarin PWN, regio en Rijk samenwerken en dat wordt getrokken door PWN.

2. Financiële bijdrage: Project Verbetering natte infrastructuur Noordkop (door HHNK)

Een bijdrage van €5mln aan het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) ten behoeve van het project Verbetering natte infrastructuur Noordkop (hierna: Noordkop), specifiek voor de realisatie van;

- een meer geleidelijke zoet-zoutovergang in de Amstelmeerboezem, door achter de spuisluis Oostoever een brakke overgangszone van circa 14 ha aan te leggen met gedempte getijdewerking;
- een vispassage bij de Stontelerkeersluis die het IJsselmeer met het Amstelmeerkanaal, en zo het achterland en de zoet-zoutovergang in het Balgzandkanaal verbindt.

Gedetailleerde afspraken over de PAGW-bijdrage aan HHNK worden opgenomen in een Bestuursovereenkomst.

3. Vervolgstudie: zoet-zoutovergang i.c.m. zoutbeheersing Den Oever (RWS)

Nadere studie door Rijkswaterstaat Midden-Nederland naar de mogelijkheden voor een zoet-zoutovergang in het IJsselmeer langs de Afsluitdijk in combinatie met de zoutbeheersende maatregelen bij Den Oever. De variantenstudie loopt tot 2024 in opdracht van het Deltaprogramma Zoetwater fase II en onderzoekt de gecombineerde mogelijkheden van zoutbeheersing ter bescherming van de zoetwatervoorraad en een zoet-zoutovergang ten

behoefte van ecologische waterkwaliteit en vismigratiemogelijkheden. Hierbij zijn geen PAGW-middelen betrokken.

4. Nader te bestemmen financiële reservering

Een bedrag van €15mln uit het totaalbudget (€37,5mln) wordt gereserveerd en zal –in het kader van adaptief programmeren- voor de PAGW-opgave en doelen in de Wieringerhoek beschikbaar blijven tot maximaal een jaar na de vaststelling van de Voorkeursbeslissing; dan vindt besluitvorming plaats over de bestemming van deze middelen voor uitwerking en realisatie van PAGW-doelen. Zes maanden na de Voorkeursbeslissing wordt geïnventariseerd welke voorstellen en/of initiatieven kansrijk zijn.

1.3 Wijzigingen in de Voorkeursbeslissing als gevolg van deze zienswijzen

Als gevolg van deze zienswijzen zijn geen wijzigingen aangebracht in de Voorkeursbeslissing ten opzichte van de Ontwerp-voorkeursbeslissing.

Er is 1 ambtshalve wijziging aangebracht, dit betreft het aanpassen van de tekst met betrekking tot financiering van het PAGW deel van de klimaatbuffer IJsselmeer.

1.4 De procedure

Met de Voorkeursbeslissing wordt de MIRT-verkenning Wieringerhoek afgesloten. De drie benoemde projecten gaan elk afzonderlijk verder met elk een zelfstandige procedure en besluitvormingstraject, inclusief een eventueel project-MER voor de Klimaatbuffer IJsselmeer. Er volgt dus geen MIRT-planuitwerkingsfase voor de Wieringerhoek als geheel. De MER levert wel de inhoudelijke basis en onderbouwing voor de verdere uitwerking. Voor het resterende bedrag van €15mln wordt een separaat besluitvormingstraject voorbereid.

2 Zienswijzen

De ontwerpvoorkeursbeslissing en het milieueffectrapport voor de PAGW verkenning Wieringerhoek lagen van vrijdag 16 december 2022 tot en met donderdag 26 januari 2023 ter inzage. Er zijn 12 zienswijzen binnengekomen.

In dit hoofdstuk vindt u de beantwoording van de zienswijze per indiener. Een samenvatting van aandachtspunten in de ingebrachte reacties is te vinden in paragraaf 2.1.

Deze zienswijzen hebben geen aanleiding gegeven voor aanpassing van de keuzes die in de (ontwerp-) Voorkeursbeslissing zijn gemaakt.

Het advies van de Commissie m.e.r. wordt behandeld in Hoofdstuk 3.

2.1 Hoofdpijnen reacties Wieringerhoek

Een aantal opmerkingen/vragen komt meerdere malen terug in de zienswijzen. De antwoorden op deze algemene thema's vindt u in dit hoofdstuk. In het tweede deel van dit hoofdstuk vindt u de individuele beantwoording per zienswijze.

2.1.2 aandacht voor de zoetwatervoorraad

In enkele zienswijzen en tijdens de informatieavonden zijn vragen gesteld over de zoetwaterbeschikbaarheid in relatie tot dit project. Neemt de voorraad af door de plannen? Is een eventueel verlies aan voorraad te compenseren door een diepe kuil te graven?

De voorraad zoetwater in het IJsselmeer is een waardevolle asset voor Nederland, zeker in tijden van toenemende droogte. In onderstaande infographic is aangegeven hoe het zit met waterbeschikbaarheid.

De beschikbare hoeveelheid zoetwater in het IJsselmeer is de 'schijf' water tussen het hoogste peil en het laagst mogelijke waterpeil. Waterpeilen boven het hoogste peil kunnen een bedreiging zijn voor de waterveiligheid van dammen en dijken, dus meer water in het IJsselmeer opslaan in natte perioden is geen oplossing voor droge periodes.

Water onttrekken aan het IJsselmeer waardoor het peil lager komt dan het laagste peil is niet mogelijk omdat er dan niet voldoende diepte overblijft voor scheepvaart, en er problemen ontstaan bij havens met de bereikbaarheid.

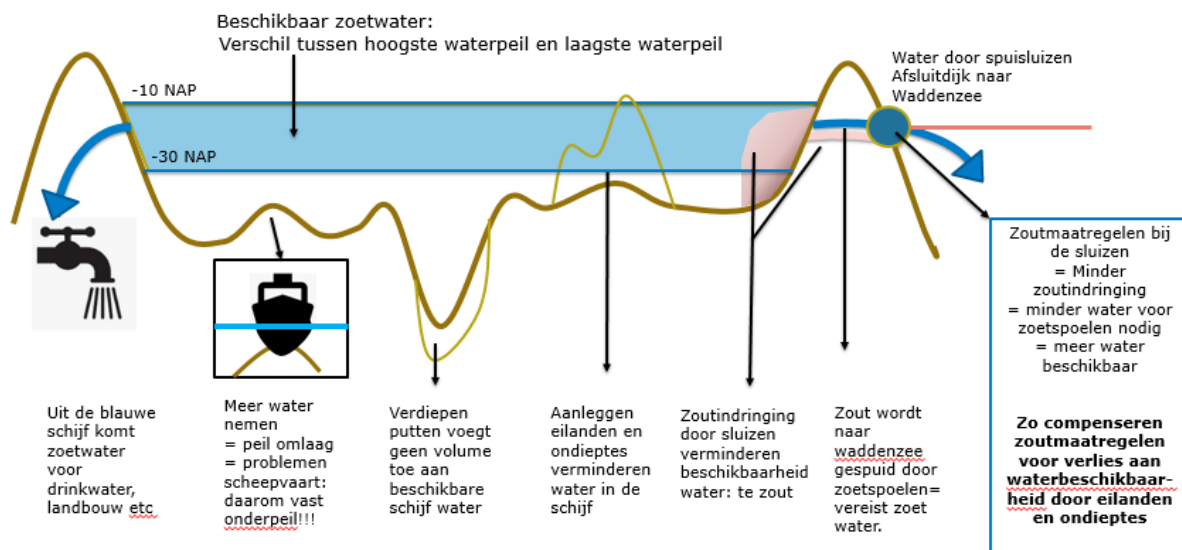
Door het aanleggen van ondieptes en eilanden, die in deze schijf vallen, neemt de watervoorraad af. Vanwege de omvang van het IJsselmeer (180.000 hectare) en de beoogde omvang van de plannen in dit project (ca 100-200 hectare) is dit slechts een geringe afname. Desondanks is het behouden van de watervoorraad een randvoorwaarde voor dit project.

Dit kleine verlies kan niet teniet gedaan worden door het graven van een diepe kuil omdat dit onder het laagste peil uitkomt en het daarmee geen vergroting van de watervoorraad oplevert. Wat wel helpt, is zuiniger omgaan met het zoet water wat bij de Spuisluizen het IJsselmeer verlaat. In droge periodes wordt al minder gespuid, om het water te behouden. Maar als de sluisen niet spuien neemt de zoutindringing bij de sluiscomplexen toe. Dit komt omdat zout water uit de Waddenzee kan binnenkomen door o.a. de schutsluisen. Met het spuien wordt dit water weer naar de Waddenzee gebracht. Als er teveel zout binnenkomt dan is spuien dus noodzakelijk om het IJsselmeerwater op kwaliteit te houden. We noemen dit 'zoetspoelen'.

Daarom wordt de koppeling gezocht met maatregelen aan en bij de sluisen om de zoutindringing tegen te gaan. Als er minder zout binnen komt, of op een andere

manier het zout terug naar de Waddenzee gebracht kan worden (bijvoorbeeld met pompen), hoeft er ook minder zoetgespoeld te worden, wat zoetwater scheelt.

Waarom zoutmaatregelen compenseren voor verlies waterbeschikbaarheid

2.1.3 De voorkeursbeslissing in relatie tot de plannen voor zonne-atollen met natuur.

In deze verkenning is een plan voor de ontwikkeling van zonne-atollen in combinatie met natuurontwikkeling ingediend als mogelijke koppelkans. Dit plan, Duurzaam Leefbaar geheten, is op zijn kansrijkheid als meekoppelkans beoordeeld in de MER Verkenning Wieringerhoek. Daarbij is de versie van het plan "duurzaam leefbaar" van februari 2021 gebruikt.

In het MER is bekeken wat de combinatie van energiewinning en het toevoegen van zoete ecotopen, zoals getekend in het Buitendijks plan, betekent voor doelbereik, effecten en haalbaarheid voor het project Wieringerhoek. Het plan voorziet in alle ecotopen en voegt daar substraat voor mosselen aan toe. De kwaliteit van de ecotopen in het plan is vergelijkbaar met de onderzoeksalternatieven van het project Wieringerhoek.

De indeling van de zonne-atollen zorgt voor missende samenhang tussen de zoetwaterecotopen (ze liggen niet in elkaars nabijheid) en heeft op dat vlak geen toegevoegde waarde ten opzichte van de onderzoeksalternatieven. Dat geldt ook voor de zoet-zout-overgang die opgenomen is in het plan (vergelijkbaar is met die van de onderzoeksalternatief 1 'Over dijken' van het project Wieringerhoek). Als het gaat om de ligging van de zonne-atollen worden in het MER twee grote bezwaren gezien omdat het niet voldoet aan de randvoorwaarden: 1) de ligging van het noordelijk eiland voor de spuisluis waardoor de spuicapaciteit negatief zal worden beïnvloed (een afname van 10 %) en 2) de ligging in het schootsveld. Voor dat laatste wordt een wijziging van het schootsveld voorgesteld in het Buitendijks plan. Voor project Wieringerhoek is behoud van de ligging van het schootsveld een randvoorwaarde. Op duurzaamheid biedt het Buitendijks plan duidelijk meerwaarde door de koppeling van energieopwekking en natuur.

Zowel het rapport van Deltares als de Preverkenning zon-op-water (zie toelichting in het MER) constateert dat diverse essentiële kennisleemten aanwezig zijn voor de combinatie zon en natuur, omdat er geen vergelijkbare studies zijn gedaan met deze omvang. De effectbeoordeling in het MER concludeert dat zon-op-water de moeite is om te onderzoeken. Negatieve effecten op de N2000-doelen kunnen echter niet worden uitgesloten. Er is geen ervaring met effecten van zonne-atollen in een N2000-gebied als het IJsselmeer. Het is daarom noodzakelijk o.a. vanwege

de vergunbaarheid in het kader van de Natuurwetgeving om, zoals ook aanbevolen in het rapport van Deltares en de Preverkenning, een pilot uit te voeren. De verkenning zon-op-water geeft aan dat deze pilot van tijdelijke aard is gericht op het vergaren van ecologische kennis.

Het aanleggen van zon op water in de vorm van het plan Duurzaam Leefbaar is niet kansrijk bevonden voor koppeling met het PAGW project Wieringerhoek, vanwege o.a. de negatieve beïnvloeding van de spuicapaciteit en de ligging in het schootsveld. Daarnaast is de vergunbaarheid in het kader van de natuurwetgeving (ligging in N2000-gebied IJsselmeer) een belangrijk aandachtspunt omdat negatieve effecten niet kunnen worden uitgesloten. Het totale plan is veel duurder dan het beschikbare budget voor Wieringerhoek. Er was geen zicht op de business case van de initiatiefnemer, wat de beoordeling van de financiële haalbaarheid niet mogelijk maakt.

De plannen zoals beschikbaar in februari 2021 zijn gebruikt voor de beoordeling in het MER. Eventuele latere aanpassingen en veranderingen van deze plannen zijn daarmee geen onderdeel van dit MER en zullen in nieuwe gescheiden trajecten op hun merites worden beoordeeld.

Het MER bevat alleen een beschouwing van de kansrijkheid als meekoppelkans van het plan Duurzaam Leefbaar met het PAGW project Wieringerhoek. Het is geen MER beoordeling van het hele plan met al zijn milieu-effecten en haalbarheidsaspecten. Daarmee is het MER Verkenning Wieringerhoek geen onderbouwing van dit plan en kan dan ook niet beschouwd worden als onderdeel van eventuele besluitvormingsprocedures hierover.

Momenteel is de initiatiefnemer van dit plan met een verder uitgewerkte en aangepaste versie bezig om dit plan ten uitvoer te brengen. Daarnaast is onder leiding van EZK een gebiedsgerichte verkenning gestart naar de uitvoerbaarheid van de combinatie van zonne-energie en andere functies in het IJsselmeer. Beide sporen zijn niet gelieerd aan het PAGW project Wieringerhoek.

2.2 Zienswijzen per nummer

De ingebrachte zienswijzen zijn ieder afzonderlijk in de linker kolom van de tabel weergegeven. In de rechterkolom staat het antwoord op deze zienswijze.

Vanwege de algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de Uitvoeringswet AVG zijn alle reacties zonder persoonsnamen weergegeven. Namen van verenigingen of instanties worden wel vermeld. Eenieder die zijn eigen reactie wil terugvinden, kan dit doen het unieke registratienummer dat in de ontvangstbevestiging na het indienen van de zienswijze is verstrekt.

In een aantal gevallen is een uittreksel uit het register van de Kamer van Koophandel bijgevoegd, om redenen van diezelfde privacywetgeving zijn die bijlagen niet in deze nota opgenomen.

Registratienummer	Zienswijzenummer in deze nota
92356222	01
92670202	02
92671268	03
92816855	04
92816882	05
92928243	06
92933941	07
92940283	08
92975478	09
92986315	10
92985938	11
92986194	12

Zienswijzen per nummer:

	Zienswijze 01	Registratienummer: 92356222
	Ingebrachte zienswijze	Beantwoording
1	<p>Op alle doelstellingen zijn geen aanmerkingen, echter uit de stukken is niet op te maken wat gevolgen zijn voor de watersport en recreatie.</p> <p>In het gebied dat aangegeven wordt met de term "Klimaatbuffer IJsselmeer" worden nogal wat watersporten bedreven die recreatief en economisch van groot belang zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vraag 1: Het beoogde gebied zoals weergegeven op kaartje in stukken ligt precies voor de in/uitgang van het Krabbersgat (Enkhuizen) en omvat ook het Enkhuizer strand. Het lijkt zinvol dat de verbindingen tussen Enkhuizen, Medemblik, Stavoren, Lemmer, Hindeloopen, Den Oever en het waddegebied zonder allerlei restricties bestaan blijven. Wat zijn hier de gevolgen van het project? 	<p>In de Milieu-effect Rapportage zijn de effecten van de onderzoeksalternatieven op Recreatie (waaronder watersport) weergegeven in hoofdstuk 11 paragraaf 11.6.</p> <p>In het rapport 'Verkenningfase KIJ', geschreven door PWN, is het zoekgebied wat aangegeven was in het MER Wieringerhoek nader uitgewerkt. Daarin is te zien dat de beoogde locatie voor de Klimaatbuffer rondom de bestaande bekkens van PWN in Andijk is. Dit is dus niet voor de in- en uitgang van het Krabbersgat en omvat ook niet het Enkhuizerstrand. De verbinding tussen Enkhuizen en Medemblik blijft in stand, maar er kan niet meer pal langs de huidige bekkens worden gevaren.</p> <p>Het project zal verder uitgewerkt worden, waarbij naar verwachting ook een projectMER zal worden opgesteld waarbij de effecten van de gekozen oplossing nader in beeld gebracht worden.</p>
2	<ul style="list-style-type: none"> - Vraag 2: In de klimaatbuffer IJsselmeer zijn het gehele jaar door nogal wat zeilers actief met het uitvoeren van hun sport. Wat zijn hier de gevolgen? 	<p>De bekkens en het natuurgebied van de Klimaatbuffer zullen als schil rondom de bestaande bekkens van PWN in Andijk worden aangelegd. Hierbij zal in het ontwerp rekening worden gehouden dat zoveel mogelijk de natuurlijke lijn van de kaap wordt gevolgd. De aanleg van de Klimaatbuffer zal er voor zorgen dat er ter hoogte van Andijk minder 'strak' langs de kust gevaren kan worden dan in de huidige situatie, maar er blijft voldoende open water vrij tussen de kaap en de Kreupel om te zeilen.</p>
3	<ul style="list-style-type: none"> - Vraag 3: wat zijn de gevolgen voor de oeverrecreatie op het Enkhuizerstrand? 	<p>Door de gekozen ligging van de Klimaatbuffer pal tegen de huidige bekkens (zie Verkenningfase KIJ) van PWN aan worden er geen gevolgen verwacht voor de oeverrecreatie op het Enkhuizerstrand.</p>

	Zienswijze 02	Registratienummer: 92670202
	Ingebrachte zienswijze	Beantwoording
1	Graag geef ik mijn zienswijze op de ontwerp Voorkeursbeslissing en het milieueffectrapport Wieringerhoek.	
2	<p>Het ontbreken van leefgebieden voor vissen.</p> <p>Geschreven wordt dat vissen hun levenscyclus niet kunnen voltooien en daarbij worden diverse vissoorten als voorbeeld genoemd. Alhoewel het slechts om een voorbeeld gaat, wordt er voor gepleit om hier de snoekbaars aan toe te voegen. Deze vissoort is namelijk van groot belang voor diverse sectoren. Enerzijds is het een goede consumptievis en daardoor ook een belangrijk export product, anderzijds is het een vis die van belang is voor de sportvisserij. Een toename van het bestand aan snoekbaars is dan ook bijzonder belangrijk voor deze sectoren. Voor wat betreft de beroepsvisserij is een goed snoekbaarsbestand een mogelijke uitweg voor het zwaar weer waarin deze sector verkeert.</p>	<p>De soorten genoemd in het MER dienden als voorbeeld en zijn geen uitputtende lijst van de soorten die beschouwd zijn of die baat dienen te hebben bij de maatregelen in Wieringerhoek. Een toename van het bestand van alle vissoorten wordt beoogd.</p> <p>In de verdere uitwerking van de Zoetzoutovergang en van de Klimaatbuffer IJsselmeer zullen bij het nader ontwerpen van de diverse maatregelen gekeken worden naar een aantal gidssoorten om daar het ontwerp op af te stemmen. Insteek is dat het ontwerp voor zoveel mogelijk vissoorten een positief effect dient te hebben.</p> <p>De snoekbaars is een van de soorten die daarbij beschouwd zou kunnen worden.</p>
3	<p>De wijze waarop een goed snoekbaarsbestand kan worden gerealiseerd</p> <p>Snoekbaars is het meest te vinden tegen de taluds en op de bodem van geulen in de waterbodem. De diepte waarop de snoekbaars zich bevindt varieert meestal van 7 tot 12 meter. Indien een snoekbaars door een sportvisser wordt gevangen op een grotere diepte dan 12 meter, ontstaat vaak een probleem met de zwemblaas van de vis, waardoor de vis weinig overlevingskansen heeft ondanks het Catch en Release principe.</p> <p>Om het snoekbaarsbestand te vergroten kan een geulenstelsel in het IJsselmeer worden aangebracht met schuine taluds en tot een diepte van 12 meter waarbij de geulen onderling zijn verbonden. Een dergelijk geulenstelsel biedt ook andere voordelen. Zout water dat er vanaf de Waddenzee in terecht zou komen, is zwaarder dan zoet water, waardoor het naar de bodem zakt. Het onderste deel van de waterkolom wordt dan brak, maar daarin kan een snoekbaars prima leven. Wellicht is ook sprake van brak kwelwater in het IJsselmeer. Dit kan zich dan ook verzamelen in de geulen. Als de geulen uiteindelijk uitmonden bij de Stevin sluizen, wordt juist het brakke water weer afgevoerd naar de Waddenzee.</p> <p>Het aanleggen van de Klimaatbuffer IJsselmeer (KIJ) is een goed startmoment zijn voor de aanleg van geulen. Als dit aansluitend op de KIJ gebeurt, kan een deel van het uitkomend zand worden gebruikt voor de "bouw" van de KIJ.</p>	<p>Het onderzoeken van een geulenstelsel tot 12 meter diep in het IJsselmeer was geen door het project onderzochte oplossing.</p> <p>Ecologisch gezien werd gekeken naar het toevoegen van ontbrekend leefgebied voor vissen door de aanleg van 1) ondergelopen grasland, 2) rietmoeras en 3) ondieptes met waterplanten. Op basis van eerdere analyses is gebleken dat zo'n circa 28% van het IJsselmeer dieper is dan 5 meter. Diepe delen worden daarmee niet gezien als een ontbrekend leefgebied. Het voornaamste ecologische knelpunt in het systeem is het ontbreken van de ondiepe zones en de land-waterovergangen.</p> <p>Met deze maatregelen wordt de doelstelling van verbeteren van het ecosysteem van het IJsselmeer gehaald.</p> <p>Voor de beheersing van zoutindringing wordt vooral gekeken naar maatregelen bij de sluizen van Den Oever.</p> <p>Het onderzoeken van een geulenstelsel in het hele IJsselmeer valt buiten de scope van deze verkenning.</p> <p>Bij de Klimaatbuffer zal niet gekeken worden naar een koppeling met een geulenstelsel. Deze maatregel kan geheel aangelegd worden met zand wat uit het project zelf vrijkomt door de aanleg van diepe putten voor de drinkwatervoorziening.</p>

3	<p>Vergroten bestand andere vissoorten Wieringerwadden:</p> <p>a. Om het bestand aan andere dan roofvissoorten te doen toenemen zijn diverse mogelijkheden aanwezig. Grote winst is te boeken door het aanleggen van kleine (wadden) eilanden met een zeer grillige kustlijn (dus zo lang mogelijk). De Markerwadden tonen aan dat deze eilandjes zeer bevorderlijk zijn voor de visstand. Goed aangelegd met gevarieerde oeverbegroeiing, ontstaan nieuwe paaiplaatsen, maar ook schuilplaatsen voor de kleinere vissoorten die als voedsel dienen voor de roofvis.</p> <p>Een grotere populatie van prooivis biedt ook het roofvisbestand de mogelijkheid tot verdere toename.</p> <p>Ook zal de biodiversiteit door oeverbegroeiing toenemen, waarmee de voedselbron voor de kleinere vissoorten wordt vergroot. Voor vogels, vlinders en insecten etc. bieden de Wieringerwadden eveneens goede kansen.</p> <p>Het vergroten van biodiversiteit en visbestanden kan heel goed worden bevorderd aan de "randen" van de Klimaatbuffer IJsselmeer. Er zullen nieuwe kraamkamers voor de vissen en natuurgebiedjes ontstaan.</p> <p>In het waarom van de discussie staat het volgende te lezen: "Er zijn te weinig planten, algen en bacteriën om voldoende biomassa (basis voor voedsel) te produceren voor de vogels en vissen."</p> <p>Een deel van deze problematiek, de waterplanten, ontstaat mogelijk door de diepte van het IJsselmeer, gemiddeld zo'n 4 meter. Tenzij sprake is van kristalhelder water, groeien waterplanten niet meer na een diepte van circa 3 meter. Een oplossing is vrij simpel te realiseren door op een aantal plaatsen het IJsselmeer te verondiepen naar bijv. 2 meter. Dat zou uitstekend kunnen worden gedaan rondom de te realiseren Wieringerwadden.</p> <p>Het aanleggen van de Wieringerwadden is eenvoudig door een deel van de grond die vrijkomt bij het aanleggen van geulen daarvoor te gebruiken.</p>	<p>In het MER en de systeem analyse is onderzocht welke bouwstenen nodig zijn voor het verbeteren van het ecosysteem. Daarin wordt toegelicht dat niet ingezet wordt op de aanleg van eilanden.</p> <p>Met de aanleg van de drie ecotopen van een geleidelijke landwaterovergang wordt ook een verbetering aangebracht in de voedselbeschikbaarheid voor vissen, waardoor verwacht wordt dat de biodiversiteit zal toenemen. Ook in paaiplaatsen en schuilplaatsen wordt voorzien met de aanleg van deze ecotopen. Bij het realiseren van de land-waterovergangen is een grillige kustlijn met een mozaïek van de diverse leefgebieden juist de bedoeling. Zowel de zoetzoutovergang als de Klimaatbuffer IJsselmeer kijken naar een dergelijke vormgeving bij het nader ontwerpen van deze onderdelen.</p> <p>De verondieping van het IJsselmeer ten behoeve van de groei van waterplanten is gevat in de ecotoop "ondieptes met waterplanten".</p> <p>Deze ecotoop wordt aangelegd in het onderdeel 'klimaatbuffer' van deze voorkeursbeslissing.</p>
	<p>Aanvullend op voorgaand punt: om de biodiversiteit nog verder te vergroten kan worden overwogen om wanden voor oeverzwaluwen te realiseren (kale zandige of lemige steile wanden, waarin de nestholten kunnen worden uitgegraven.) Verdere mogelijkheden zijn o.a. het realiseren van insectenhôtels, het plaatsen van bijenkorven en wandsystemen voor vleermuizen</p>	<p>Het aanleggen van wanden voor oeverzwaluwen, insectenhôtels, bijenkorven en wandsystemen voor vleermuizen is niet beschouwd in de verkenning aangezien voor de verkenning nog niet gewerkt wordt met een gedetailleerd inpassend ontwerp. In de vervolgfase van de diverse onderdelen kan dit wel aan bod komen.</p>
	<p>Vergroten bestand andere vissoorten Wieringerwadden:</p> <p>b. Bij elk bestaand en nieuw "kunstwerk" zouden refugia voor vissen moeten worden geplaatst. Deze bestaan veelal uit bossen van wilgentakken. Zij bieden voor de kleinere vissoorten een schuilplaats en voor</p>	<p>Het aanleggen van refugia dmv wilgetakken bij elk bestaand en nieuw kunstwerk is nog niet beschouwd in de verkenning.</p> <p>Bij het vervolg van de onderdelen van deze voorkeursbeslissing kan gekeken worden naar het toevoegen van onderwaterstructuren (met</p>

	<p>alle vissoorten een paaiplaats. Dit is mogelijk bij nieuwe en bestaande dammen, onder vis- en aanlegsteigers e.d. maar zeker ook langs de Afsluitdijk!</p>	<p>wilgentakken of bijvoorbeeld hout onder water).</p> <p>Voor alle kunstwerken die buiten de onderdelen van de voorkeursbeslissing vallen zal dit in het kader van het project Wieringerhoek niet nader onderzocht worden.</p>
	<p>Waterkwaliteit</p> <p>Volgens de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) moet het oppervlaktewater in 2027 aan strenge kwaliteitseisen voldoen. Aan het realiseren van die normen kunnen waterplanten en zoetwatermosselen een aanzienlijke bijdrage leveren.</p> <p>a. Waterplanten en algen hebben ook maatschappelijk en economisch nut. Zo zijn algen geschikt om energie mee op te wekken, en zorgen waterplanten voor een grotere rijkdom aan soorten in het water. ('ecosysteemdiensten'.) Waterplanten en algen dragen daar elk op hun eigen manier aan bij.</p> <p>b. Wellicht een goede suggestie om ook velden met watermosselen tot stand te brengen, te beginnen bij de KIJ. Deze hebben naast de betekenis voor vissen en andere dieren, ook een zuiverende functie. Zie in dit verband vooral ook: https://www.rijkswaterstaat.nl/nieuws/archief/2021/10/uitgelicht-de-zoetwatermossel-en-zijn-bijzondere-interactie-met-vissen</p> <p>c. Bij de aanleg van de KIJ kan aan de IJsselmeerkant in het ontwerp tevens de geleidelijke overgang van water naar land worden meegenomen met waterplanten, riet e.a. zuiverende begroeiing. Nitraat in het water bevordert algengroei maar zal ook uit het water gezuiverd moeten worden om het geschikt te maken als drinkwater. Uit de tekeningen kan worden afgeleid dat voorzuivering van het water voor het voorraadbekken plaats heeft door filtering van het water door zandlagen en plantenfiltering. De vraag is of daarmee ook het nitraat (voldoende) wordt uitgefilterd. Dat is slechts mogelijk als het riet en waterplanten regelmatig worden geoogst. Bij afsterving komen immers de door het riet en planten opgenomen stoffen weer vrij. Voor het</p>	<p>Binnen het project Klimaatbuffer IJsselmeer wordt onderzocht in welke mate het natuurgebied dat wordt aangelegd ook een rol kan spelen in het zuiveren van het IJsselmeer water.</p> <p>De kwaliteitseisen van de KRW zijn beschouwd in het MER bij het effectenonderzoek, onderdeel waterkwaliteit.</p> <p>Op dit moment loopt hiervoor het TKI-project 'Zuiverend Landschap': https://tkideltatechnologie.nl/project/het-zuiverende-landschap-in-een-klimaatbuffer-multifunctionaliteit-voor-biodiversiteit-waterzuivering-en-een-robustere-zoetwatervoorraad/. Potentiële oplossingen worden getest in veldsituaties en bij succes ingepast in de klimaatbuffer.</p> <p>A: Naar de ecosysteemdiensten van waterplanten en algen is in deze verkenning niet gekeken. Het verbeteren van de biodiversiteit maakt onderdeel uit van de doelstelling van de PAGW. Deze doelstelling is verder geoperationaliseerd door de uitwerking in de doelstellingen voor de verkenning; het aanleggen van ontbrekend leefgebied en het versterken van verbindingen. Daarmee wordt een verbetering van het ecosysteem beoogd, waardoor er meer biodiversiteit zal optreden.</p> <p>B: De toegevoegde waarde van mosselbanken is in beeld. Dit wordt mede beschouwd in het vernoemde TKI project 'Zuiverend landschap''</p> <p>C: in het ontwerp van de Klimaatbuffer KIJ is zuiverende begroeiing meegenomen in het bekken waarin de voorzuivering plaatsvindt. Ten aanzien van het ecosysteem is het juist wenselijk dat de productie in de land-waterovergangen ten bate komt aan het meersysteem. Daarom wordt er gekeken naar een slim beheer van de Klimaatbuffer, zodat maximaal gebruik gemaakt kan worden van het zuiverende vermogen én de productie van het natuurdeel benut kan worden in het ecosysteem van het IJsselmeer. Dit wordt in de vervolgfase verder uitgewerkt.</p>

	<p>uitfilteren van nitraat zijn ook diverse planten/bomen geschikt. Mijn zienswijze op dit punt is dat vooral planten en bomen worden geplant die veel nitraat opnemen. Indien er daarvoor geschikte bomen zijn, is het mogelijk om ook een nieuw (wellicht ook met recreatieve functies) bos aan te leggen. Wilgen zijn bomen die veel nitraat kunnen opnemen, terwijl juist wilgentenen gebruikt worden voor het maken van vissenbossen (refugia). Wilgentenen hebben ook een commerciële waarde omdat deze vaak gebruikt worden als basis voor wilgenmatten, gevlochten tuinschuttingen, plantenbakken etc.</p>	
	<p>Drinkwatervoorraad</p> <p>Het IJsselmeer is belangrijk voor de drinkwatervoorziening. In droge en warme perioden vermindert de aanvoer en verdampt veel water. Het peil in het IJsselmeer (en andere bronnen) moet op peil worden gehouden. Jaarlijks wordt circa 1,2 miljard m³ als drinkwater gebruikt. Natuurlijk niet alles uit het IJsselmeer, maar ook uit de grote rivieren en uit de bodem. In Nederland is de verdeling ongeveer: 60% grondwater, 39% oppervlaktewater en 1% duinwater. Het IJsselmeer heeft een gemiddelde diepte van 4 meter. Indien d.m.v. geulen wordt verdiept naar 12 meter, over een oppervlakte van 50km², ontstaat een extra watervoorraad van 400.000.000 m³. Mogelijk komt daardoor ook brak grondwater tevoorschijn, maar samenkomst van geulen ter hoogte van de Stevinsluizen, brengt juist de afvoer van dat brakke water naar de Waddenzee teweeg.</p>	<p>Het beschermen van de zoetwatervoorraad in het IJsselmeer is een belangrijke opgave geweest voor het project in de Verkenning. Er is gekeken naar mogelijkheden om de zoetwatervoorraad te vergroten. Het verdiepen van geulen is daarvoor geen optie, omdat het drinkwater gewonnen wordt uit een schil tussen het hoogste peil en het laagste peil. Lager dan het laagste peil kan geen water gewonnen worden zonder dat er gevolgen zijn voor de scheepvaart. Daarom levert het aanleggen van diepe geulen, die onder het laagste peil liggen, geen vergroting van de voorraad. In paragraaf 2.1.2 van deze nota wordt de waterbeschikbaarheid en de relatie met dit vkb nader uitgelegd, inclusief een infographic.</p>
	<p>Rivieren en scheepvaart</p> <p>In tijden van droogte wordt de binnenscheepvaart ernstig belemmerd. Jaarlijks varen er over de Waal 100.000 binnenvaartschepen. Bij lage waterstanden in de rivieren ontstaan o.a. de volgende problemen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Scheepvaart wordt belemmerd, vooral beroepsscheepvaart; • Hogere vervoerskosten over water omdat beroepsvaart veel minder lading mee kan nemen; • Extra milieubelasting omdat: <ol style="list-style-type: none"> a. meer vaarbewegingen nodig zijn dus meer brandstofverbruik en CO₂ vervuiling; b. vracht na bepaald punt moet worden overgeladen in vrachtauto's wegens te weinig diepgang vaarwateren. • Minder inkomsten beurtschippers; • Hogere eindproduct-prijzen • Dijken verzwakken bij droogte en vragen extra onderhoud en bewaking; • Dalende grondwaterpeilen; • Problemen agrariërs, o.a. ten gevolge van verdroging gewassen; <p>Het probleem van lage waterstanden in de rivieren kan worden voorkomen door in de rivieren meer stuwen en sluisen te realiseren, waardoor het waterpeil kan worden gehandhaafd (gesloten systeem). Bovendien kan met de stuwdammen energie</p>	<p>Het oplossen van problemen van scheepvaart in de rivieren valt buiten de scope van deze verkenning zoals deze weergegeven is in de Startbeslissing Wieringerhoek nov 2019.</p>

	<p>worden gewonnen.</p> <p>Bij normale waterstanden kunnen sluizen en stuwen gewoon open blijven staan, zodat geen sprake is van hinder voor de scheepvaart. Slechts tijdens droge perioden is er enige hinder, maar daar de wegen de voordelen ruimschoots tegenop.</p> <p>Indien noodzakelijk kan ook een omgekeerd watertransport van IJsselmeer naar de rivieren plaatsvinden.</p>	
	<p>Recreatie en toerisme</p> <p>Er zijn reële mogelijkheden tot het verhogen van de faciliteiten voor de recreatie. In het bijzonder kan daarbij worden gedacht aan de watersport en hengelsport. De aanleg van brede trailerhellingen met voldoende parkeerplaatsen voor auto's met boottrailer kunnen daarbij niet ontbreken. Ter hoogte van die trailerhellingen kunnen (vis)steigers/visvlonders worden gerealiseerd, die geschikt zijn voor mindervaliden.</p> <p>Deze steigers voor mindervaliden bevorderen enerzijds de mogelijkheid tot deelname aan de vissport en anderzijds de contacten met de maatschappij. Buiten recreatie is bovendien gezond.</p> <p>Ook hiervoor geldt weer: maak van de gelegenheid gebruik om onder de steigers/plateaus visschuilplaatsen van wilgentakken te realiseren, waardoor de jonge vis bescherming krijgt tegen vogels als de aalscholver.</p> <p>Nog een aanbeveling: Betrek bij de aanleg van trailerhellingen en andere watersportvoorzieningen vooral de vertegenwoordigers van de sportvisserij, in dit geval Sportvisserij MidWest Nederland. Deze heeft groot belang bij een goede visstand en kan met haar knowhow bijdragen aan de keuze van locaties, het ontwerp van voorzieningen en met de bijbehorende infrastructuur.</p>	<p>In de verkenning is in algemene zin gekeken naar de recreatie/-mogelijkheden. Per onderzoeksalternatief is een kanskaart voor recreatie opgesteld. Ook is tijdens de verkenning is samengewerkt met de provincie Noord-Holland, de gemeenten Medemblik, Enkhuizen en Hollandskroon, het waterschap HHNK en drinkwaterbedrijf PWN. Gezamenlijk is er een kustvisie en een projectboek opgesteld. In dit projectenboek zijn ook verdergaande maatregelen voor recreatie opgenomen. De uitvoering van de kustvisie ligt voornamelijk bij de provincie en de gemeenten.</p>
	<p>Belemmeren vismigratie van zoet naar zout.</p> <p>Om bij het lozen van zoet IJsselmeerwater te voorkomen dat zoetwatervissen de Waddenzee in verdwijnen, dient een voorziening te worden getroffen. Hierna is een afbeelding (onder de zienswijze ingevoegd) te vinden van hoe een constructie er uit zou kunnen zien. De tekening is beperkt tot het IJsselmeergedeelte, maar een soortgelijke constructie kan ook aan de noordzijde van de Stevinssluisen worden aangelegd.</p> <p>In het ontwerp is er van uitgegaan dat vismigratie van IJsselmeer naar Waddenzee het best kan worden belemmerd door de aanleg van een (deels) waterdoorlatende dijk tussen IJsselmeer en Stevinssluisen. (zie tekening)</p> <p>Energiecentrales hebben diverse methodes ontwikkeld om te voorkomen dat vissen een bepaald punt passeren. Daarbij wordt o.a. ook gebruik gemaakt van "bellenschermen" zie o.a.</p>	<p>In de Ontwerp-Voorkeursbeslissing Wieringerhoek is aangegeven dat een vervolgstudie gestart wordt om de zoet-zoutovergang bij Den Oever goed vorm te geven.</p> <p>Er wordt een variantenstudie gedaan naar de beste oplossing om een effectieve zoet-zoutovergang te realiseren die vismigratie mogelijk maakt, uitspoeling van zoete vis voorkomt en tevens een bijdrage levert aan de beheersing van zoutindringing.</p> <p>Bellenschermen zijn op dit moment al aanwezig in de schutsluisen Den Oever, al worden deze niet altijd actief ingezet. Er wordt in de variantenstudie gekeken naar de mogelijkheid deze beter in te zetten.</p> <p>Het opvangen van (plastic) afval door middel van bellenschermen is geen onderdeel van deze variantenstudie. Er zal daarom ook niet</p>

<p>https://www.deingenieur.nl/artikel/experts-pas-op-met-bellenschermen-en: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-28600-XIV-135-b1.pdf</p> <p>Een bijkomend voordeel van de bellenschermen is dat ook afval kan worden geleid naar een opvangplaats. Op die wijze kan ook worden bereikt dat (micro)plastics e.d. niet langer de zee instromen. Is voor dat doel Europese subsidie mogelijk ?</p> <p>Niet opgenomen in de onderstaande tekening is een andere optie om langs de aan te leggen dijk bij de Stevinsluizen tevens grote rietvelden te plaatsen. Een aantal voordelen daarvan: refugia voor kleine vis en paaiplaatsen voor de vis. Nadeel van rietvelden is dat zij vuil opvangen uit het IJsselmeer (of is dit een voordeel ?) en regelmatig moeten worden schoongemaakt. Bovendien moeten de rietvelden regelmatig worden gemaaid, om depositie van stoffen van afstervende planten te voorkomen.</p> <p>Een belangrijk aandachtspunt bij het belemmeren van vismigratie van zoet naar zout water is dat daarmee ook een hindernis wordt opgeworpen voor de palingtrek. Volwassen palingen (schieralen) trekken tussen september en januari vanuit de polders en IJsselmeer naar open zee. Hiervoor kan de draaideurconstructie extra worden opgezet. (Tijdstippen afhankelijk van getijden Waddenzee.)</p> <p>Als de eerder geopperde suggestie van geulen in het IJsselmeer wordt overgenomen, laat dan de geulen samenkomen bij het deel van de dijk dat waterdoorlatend is. Om te bereiken dat juist zout of brakwater vanuit het IJsselmeer naar de Waddenzee wordt afgevoerd, zou alleen het onderste deel van de dijk doorlatend moeten zijn.</p> <p>Met een juist ontwerp biedt de aan te leggen dijk zelf al refugia voor de vis.</p> <p>Vis die van zout naar zout water en vice versa trekt moet zich eerst aan het veranderende zoutgehalte aanpassen.</p> <p>Nadat de voorgestelde dijkconstructie is aangelegd, kan een brak meer ontstaan, waarin de trekvis geleidelijk kan wennen aan een veranderend zoutgehalte.</p> <p>Een belangrijk aandachtspunt voor een succesvolle vismigratie zout naar zoetwater en voor de vispopulatie is dat voorkomen moet worden dat de binnenkomende trekvis al direct na binnenkomst van het IJsselmeer wordt weggevangen. Dit kan worden voorkomen door een gebied aan te wijzen waar een visverbod geldt voor tenminste de beroepsvisserij.</p> <p>Hieronder een voorzet voor een te ontwikkelen ontwerp (onder zienswijze ingevoegd).</p>	<p>gekeken worden naar Europese subsidies hiervoor.</p> <p>Een dijk langs de Stevinsluizen zal eveneens niet nader onderzocht worden. In het MER Wieringerhoek is gebleken dat een dijk voor de sluisen een negatief effect heeft op de spuicapaciteit van sluiscomplex Den Oever. Daarom is deze mogelijkheid afgefallen.</p> <p>De geleidelijke zoet-zoutovergang die bestudeerd wordt in de Variantenstudie Zoet-Zout Den Oever zal tevens worden gekeken naar acclimatisatiezone voor vissen.</p>
--	---

	<p>Financiering</p> <p>Bij de aanleg van de Tweede Maasvlakte is de verplichting aangegaan om het verloren gaan van 2455 hectare onderwaternatuur te compenseren. Die afspraak is nog steeds niet nagekomen en daarover heeft Natuurmonumenten met succes gerechtelijke procedures gevoerd. Wellicht kunnen door de verplichting tot natuurcompensatie geldstromen vrijkomen om de diverse opties te realiseren. Overleg hierover met Natuurmonumenten is gewenst! Misschien zijn er ook andere subsidies te krijgen, eventueel ook Europees. Nader onderzoek wordt aanbevolen.</p>	<p>De financiering van de Zoet-Zoutovergang Den Oever zal deels uit het Deltaprogramma Zoetwater komen, en deels (naar verwachting) uit een van de volgende tranches van de PAGW.</p> <p>Financiering vanuit de compensatieverplichtingen van de Tweede Maasvlakte is niet aan de orde bij dit project.</p> <p>Mocht er een tekort op de financiering verwacht worden na de variantenstudie, dan kunnen nadere bronnen van financiering onderzocht worden. Dit wordt op een later moment bezien, als er kostenramingen van de varianten gemaakt zijn.</p>
--	--	---

Zienswijze 03		Registratienummer: 92671268
	Mondeling Ingebrachte zienswijze	Beantwoording
1	Het zou goed zijn om het project 'de klimaatbuffer' van PWN, te kopiëren naar het midden van het IJsselmeer, middels een lage omringdijk. Feitelijk het maken van een ondiep binnenmeer in het IJsselmeer. De reden daarvoor is, om waterpeil te kunnen sturen voor de landbouw, voor klimaat en waterkwaliteit (flora en fauna). Op die manier kan het water met het natuurlijk ritme van de natuur meebewegen.	In het MER Wieringerhoek zijn oplossingen in het midden van het IJsselmeer onderzocht. Oplossingen in de vorm van omdijkte delen in het midden van het meer zijn afgefallen in de ontwerp-voorkeursbeslissing, omdat zij het open karakter van het IJsselmeer te veel aantasten (volgens o.a. de uitgangspunten in de Agenda IJsselmeergebied en de 10 gouden regels van Palmboom), terwijl oplossingen aan de randen ecologisch even effectief zijn. De investerings-, beheer- en onderhoudskosten zijn fors hoger bij een oplossing midden in het IJsselmeer. Oplossingen langs de randen vraagt minder inspanning om onderhoud en beheer in deze gebieden uit te voeren.
2	- Omdat het hiermee gecreëerde binnenmeer niet te diep is, krijgt de bodem een natuurlijke begroeiing met als voordeel een betere waterkwaliteit en een natuurlijke vitaliteit en paaigronden voor de vissen.	Natuurlijke begroeiing en paaigronden voor vissen zijn onderdeel van de ontwerp-voorkeursbeslissing door de aanleg van zoete ecotopen bij de onderdelen Klimaatbuffer en Noordkop.
3	- Daarnaast biedt het binnenmeer de kans om bij calamiteiten van hoog water, extra te kunnen spuien. Op deze manier is extra water beschikbaar voor landbouw en overige functies. -	De spuicapaciteit bij de sluizen van Den Oever hangt samen met het peilverschil tussen IJsselmeer en Waddenzee. Het aanleggen van een binnenmeer in het midden van het IJsselmeer zal deze peilverschillen en daarmee de afvoercapaciteit naar de Waddenzee niet beïnvloeden.

	Zienswijze 04	Registratienummer: 92816855
	Mondeling ingebrachte zienswijze	Beantwoording
1	<p>Inspreker is lid van een zwemgroep (23 personen in de zomer / 10 personen in de winter) die dagelijks zwemt in het IJsselmeer ter hoogte van de Dijkweg 120. <i>(Ingevoegd: ten westen van de spaarbekkens van PWN).</i></p> <p>Het is van belang dat dat stukje Westfriese omringdijk behouden blijft zoals het is. Dit is omdat het een karakteristiek geheel is. In het verderop gelegen natuurgebied is dit karakteristieke uiterlijk er niet.</p>	<p>De klimaatbuffer word na deze ontwerp-Voorkeursbeslissing verder uitgewerkt door PWN.</p> <p>In het huidige ontwerp zit geen aanpassing aan de dijk ter hoogte van dijkweg 120, waardoor de karakteristiek van de Dijk niet verandert.</p> <p>Eventuele gevolgen voor het zwemwater van de ondieptes met waterplanten die hier wel gepland worden zullen nader bezien worden in de verdere uitwerking van de plannen. Dan kan ook gekeken worden naar eventuele mitigerende of compenserende maatregelen in het geval dat negatieve effecten optreden.</p>

Zienswijze 05		Registratienummer: 92816882
	Mondeling ingebrachte zienswijze	Beantwoording
1	<p>Inspreker is lid van een zwemgroep (23 personen in de zomer / 10 personen in de winter) die dagelijks zwemt in het IJsselmeer ter hoogte van de Dijkweg 120. (Ingevoegd: ten westen van de spaarbekkens van PWN).</p> <p>Het is van belang dat dat stukje Westfrieze omringdijk behouden blijft zoals het is. Dit is omdat het een karakteristiek geheel is. In het verderop gelegen natuurgebied is dit karakteristieke uiterlijk er niet.</p>	Zie beantwoording zienswijze 04.
2	<p>Het stukje recreatie aan de kust zou bewaard moeten blijven. In de zomer zijn er veel passanten die hier gebruik van maken; even het water induiken en weer verder fietsen. Ook schooljeugd maakt gebruik van dit stuk dijk. Verder zijn er in Andijk weinige recreatiemogelijkheden bij het IJsselmeer.</p>	Idem beantwoording zienswijze 04
3	<p>Gevreesd wordt dat de geplande rietvelden te dicht bij de zwemsteiger komen te staan waardoor er overlast plaatsvindt van (steek)muggen.</p>	<p>Muggen zullen in de rietmoerassen wel gaan voorkomen, maar niet massaal. Ze ontwikkelen zich overwegend in stilstaande, nutriënt rijke wateren waar geen natuurlijke vijanden aanwezig zijn. Het rietmoeras dat onderdeel is van de Klimaatbuffer zal continu doorstroomd zijn en de waterkwaliteit wordt hierin al sterk verbeterd. Ook zijn natuurlijke vijanden volop aanwezig.</p> <p>Als muggen zich eenmaal buiten de dekking van het rietmoeras begeven is hun verspreidingsvermogen daarnaast zeer beperkt. Een stuk open, doorwaaid terrein van een paar meter is over het algemeen al onoverbrugbaar voor steekmuggen.</p> <p>In het de volgende fase zal de Klimaatbuffer verder ontworpen worden en hierbij kan de afstand tussen de rietvelden en de zwemsteiger als aandachtspunt worden meegenomen. Deze afstand zal echter al gauw tientallen tot honderden meters zijn, waarbij rietveld en zwemsteiger door een dijk en open water worden gescheiden. Dit zal voor de muggen al snel een onoverbrugbare barrière zijn. Voor een uitleg over muggen bij dergelijke projecten is onderstaande video wellicht informatief. https://www.youtube.com/watch?v=xSNmkkoP8ug</p>

	Zienswijze 06	Registratienummer: 92928243
	Ingebrachte zienswijze	Beantwoording
1	<p>Het lijkt of er ten aanzien van de verkenning geen enkel besluit wordt genomen. Er worden alleen 2 specifieke meekoppelkansen genoemd, die eigenlijk als pilots/ studie-objecten moeten worden gezien.</p> <p>Vraag 1: Is vooral een tijdstermijn bepaald van monitoring deze projecten, voordat men in latere fase 2 grootschalig gaat?</p>	<p>In de PAGW wordt bepaald dat bij elk project ook een monitoringsfase hoort, mede bedoeld om de effectiviteit van de genomen maatregel aan te kunnen tonen. Hoe en wanneer de monitoring voor de onderdelen van deze voorkeursbeslissing plaats zal vinden, wordt later bepaald. Daarnaast wordt gewerkt aan een overkoepelend monitoringsplan voor de PAGW voor het hele IJsselmeer, om te monitoren in hoeverre een effect voor het hele grote water optreedt. Dat valt buiten de scope van dit project.</p> <p>Voor wat betreft een eventueel latere invulling van fase 2 van dit project, is nog niet duidelijk in hoeverre dat van monitoring afhankelijk is. Er kan ook gekozen worden in fase 2 om op andere onderdelen van het project in te zetten (bijvoorbeeld op de zoet-zoutovergang in plaats van opschalen van de landwaterovergangen).</p>
2	<p>Vraag 2: Komen deze resultaten openbaar beschikbaar?</p>	<p>Monitoringsdata wordt over het algemeen in algemene databases opgenomen, deze zijn openbaar. Wel kan het zijn dat nieuwe data niet meteen zichtbaar wordt omdat de databases nog niet geupdate zijn. Specifieke projectmonitoring is niet altijd in de algemene databases terug te vinden.</p>
3	<p>In hoofdstuk 5 Toelichting, staat dat buitendijks plan "Duurzaam leefbaar" binnen dit PAGW project niet verder wordt onderzocht. Het is niet duidelijk hoe dit moet worden gelezen.</p> <p>Vraag: Betekent dit dat zonne-atollen definitief van de baan zijn voor dit gebied? Of alleen dat Rijkswaterstaat geen initiatieven ontwikkeld, maar anderen eventueel wel.</p>	<p>In de Ontwerp-Voorkeursbeslissing Wieringerhoek wordt niet gekozen voor een koppeling met het plan Duurzaam Leefbaar.</p> <p>Dat houdt niet in dat zonne-atollen definitief van de baan zijn voor dit gebied.</p> <p>De opwek van zonne-energie in de Wieringerhoek uit Buitendijks Plan wordt onderdeel van een nieuw verkenningsspoor binnen het programma 'Opwek van Energie op Rijksvastgoed'- met nieuwe (milieu)onderzoeken.</p> <p>Dit traject valt buiten het PAGW project Wieringerhoek.</p>
4	<p>In de tabel van paragraaf 2.5.4 van de Toelichting staat bij zon-op-water vermeld: 'Kansrijkheid nog onvoldoende bekend'. Op pagina 33, op afbeelding 3.2 'Ecologisch toekomstbeeld staat echter een pilot zon-op-water ingetekend. Ook in de Mer paragraaf 16.3 wordt wederom gesproken over zonne-atollen. Als zelfstandig project, welke niet in Mer beoordeling is meegenomen.</p> <p>Vraag 1 t.a.v. pilotproject: is er zicht op of, wanneer, hoe groot, hoelang, en waar deze pilot "zon op water" gehouden gaat worden?</p>	<p>Er is nog geen zicht of er een pilot zon op water komt, noch met welke locatie, duur of omvang dat gaat gebeuren. De nieuwe verkenning gaat daar naar verwachting duidelijkheid in geven.</p> <p>In paragraaf 2.1.2 van deze nota wordt uitgebreider uitgelegd hoe het zit met de samenhang tussen de beide sporen.</p>

5	<p>Vraag 2 t.a.v. pilotproject: is deze vergunningplichtig? Zo ja, is Rijkswaterstaat dan als beheerder van dit gebied en niet belanghebbende in de RES de vergunningverlener?</p>	<p>Zonder te weten hoe groot of lang dit pilotproject is, en welke maatregelen in de pilot zijn opgenomen, is nog niet te zeggen of dat voornemen vergunningplichtig zal zijn.</p> <p>Dat gezegd hebbende, gezien de status van het IJsselmeer als Natura 2000 gebied zal er zeer waarschijnlijk een natuurtoetsing aan de wet Natuurbescherming moeten plaats vinden. Bij (mogelijke) effecten op de Natura 2000 instandhoudingsdoelen is een vergunning nodig. Provincie is daarbij het bevoegd gezag.</p> <p>Daarnaast is er een vergunning van Rijkswaterstaat als beheerder nodig.</p>
6	<p>Als in volgende fase van Wieringerhoek deze meekoppelkansen (<i>ingevoegd 'zon-op-water'?</i>) in uitvoering zou gaan, doorloopt deze dan eventueel de gehele procedure burgerparticipatie en Mer procedure? Deze vraag wordt gesteld omdat er zorgen zijn of er door de trechtering in deze fase een fuik blijkt te zijn ontstaan, waarin de burger straks buitenspel staat, omdat deze fase nú reeds is geweest.</p>	<p>Het is op dit moment nog niet mogelijk om uitspraken te doen over de waarschijnlijkheid van een koppeling, noch over de vorm en of voorwaarden van een dergelijke koppeling.</p> <p>De trechtering die plaatsgevonden heeft in het kader van deze ontwerp-voorkeursbeslissing heeft alleen betrekking op het de genomen Ontwerp-Voorkeursbeslissing die gepubliceerd is in december 2022. De nu uitgevoerde onderzoeken (incl het MER) liggen alleen ten grondslag aan de beslissing nu niet te koppelen met het ingediende plan zoals het bestond in februari 2021.</p> <p>Het huidige MER kan niet ten grondslag liggen aan besluiten over de invoering van zonnepanelen in het algemeen, of de uitvoering van plan Duurzaam Leefbaar in een verder uitgewerkte vorm, aangezien dat niet beschouwd is.</p>
7	<p>Bij alle 4 de onderzoeksalternatieven van de verkenning zou gebruik worden gemaakt van vrijkomende materialen van het uitdiepen van (<i>ingevoegd vaargeulen</i>) UD 01 en UD 02. Nergens in de huidige stukken komt daar iets van terug.</p> <p>- Vraag 1: Is uitdiepen nu niet meer urgent?</p>	<p>In de bijlage IV van de MER wordt de grondstrategie uiteengezet. Het benutten van vrijkomende grondstromen vanuit andere sectorale opgaven maakt daar uitdrukkelijk deel van uit. Daarbij horen de grondstromen die beschikbaar komen door vaargeulverdieping en -verbreding, maar ook het materiaal dat vrijkomt bij nautisch baggerwerk van de vaargeulen.</p> <p>De vaarweg Urk - Den Oever is in het Nationaal Water Programma (NWP) gekarakteriseerd als een 'overige vaarweg', Daarmee is de urgentie van uitdiepen voor deze vaarweg lager in vergelijking tot de hoofdvaarwegen. De doelstelling blijft van kracht om op termijn de vaarweg Urk- Den Oever op een gegarandeerde nautische diepte te brengen van -5,65 m NAP, conform de andere overige vaarwegen in het IJsselmeer. De besluitvorming hierover valt buiten de scope van dit besluit.</p>
8	<p>- Vraag 2: Hoeveel materiaal komt er daarbij vrij?</p>	<p>Het is op dit moment niet te zeggen hoeveel materiaal er vrij zou komen bij een eventuele uitdieping van die vaargeulen.</p>
9	<p>- Vraag 3: Wordt dit later eventueel gebruikt voor de land- waterovergang Afsluitdijk?</p>	<p>Het is op dit moment niet te zeggen welke grondstromen voor de land-waterovergang Afsluitdijk bij de realisatie een rol gaan spelen. Conform de grondstrategie () zullen de mogelijkheden bij een nadere uitwerking van de zoetzoutovergang worden verkend. In de</p>

		voorkeursbeslissing is alleen besloten tot het uitvoeren van een nadere studie om goede varianten voor een zoet-zoutovergang te vinden. De hoeveelheid materiaal zal nog geen onderdeel uitmaken van deze variantenstudie.
--	--	--

	Zienswijze 07 Landschap Noord-Holland, de Vereniging Natuurmonumenten, Sportvisserij Nederland en Vogelbescherming Nederland	Registratienummer: 92933941
	Ingebrachte zienswijze	Beantwoording
1	<p>Het project Wieringerhoek heeft twee ecologische doelen. Het toevoegen van ontbrekende zoete leefgebieden (ecotopen) in de overgang van land naar water, en het versterken van de verbinding tussen Waddenzee en IJsselmeer door het creëren van een zoet-zoutovergang en het versterken van de verbinding tussen IJsselmeer en achterland voor zoetwatersoorten. In de afgelopen jaren zijn deze doelen tijdens een intensief proces gezamenlijk nader uitgewerkt, waarbij de opgave is vertaald in vier onderzoeksalternatieven. In de alternatieven is sprake van grootschalige aanleg van waardevolle ecotopen in de vorm van bijvoorbeeld moerassen, vooroevers, ondiepe paaiplaatsen, rietvelden en overstromingsvlakten. Om een optimale ecologische meerwaarde te bereiken, is in alle onderzoeksalternatieven gekozen voor nieuwe natuurgebieden naast de Waddenzee, bij Den Oever. Uit de ontwerpdelibereaties tijdens dit proces en verdere discussies blijkt dat juist in deze hoek van het IJsselmeer de grootste winst voor de natuurlijke waarden is te behalen. De natuurorganisaties waren dan ook een voorstander van het reserveren van een aanzienlijk deel van het budget vanuit de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) voor het project Wieringerhoek.</p> <p>Tot grote verbazing en verdriet is er in de nu gekozen voorkeursvariant niets meer terug te vinden van de oorspronkelijke plannen. Het beschikbare budget wordt gereserveerd voor twee meekoppelkansen ('de slagroom op de taart'), welke later aan het project zijn toegevoegd. Of, in andere woorden, de taart is verdwenen en alleen de slagroom is overgebleven. De oorspronkelijke doelen van het project worden op geen enkele manier behaald.</p> <p>Samengevat is de teleurstelling groot over het besluit om de oorspronkelijke plannen niet verder uit te werken. Er is een gouden kans gemist om een natuurgebied van internationale topklasse te ontwikkelen, dat een grote bijdrage zou kunnen leveren aan de KRW- en Natura2000-doelstellingen en een grote bijdrage had kunnen leveren aan het toerisme en de leefbaarheid in de gemeente Hollands Kroon.</p> <p>Daarom de volgende 3 vragen/voorstellen.</p>	<p>Uit de MER blijkt dat het toevoegen van ontbrekende zoete leefgebieden van land naar water essentieel zijn voor de verbetering van de ecologische waterkwaliteit en dat niet zozeer de locatie maar met name de omvang (ha) daarvoor bepalend zijn. Daarom is gezocht naar mogelijkheden om met het beschikbare budget zoveel mogelijk zoete ecotopen -en daarmee doelbereik- te realiseren.</p> <p>In de toelichting bij de Ontwerp Voorkeursbeslissing is te lezen in hoeverre bij elk onderdeel van de beslissing doelbereik gehaald wordt.</p> <p>Voor deze fase is in de PAGW 2^e tranche een toekenning gedaan van 37.5 mln euro.</p> <p>In de Ontwerpvoorkeursbeslissing en de toelichting daarop is aangegeven dat het doelbereik mede gehaald kan worden door aan te sluiten bij andere meekoppelkansen. Dit heeft als voordeel dat er werk met werk gemaakt kan worden. Uit de studie is gebleken dat het niet uitmaakt waar de zoete ecotopen worden gerealiseerd. Met de variantenstudie zoet/zout wordt verder verkennend wat de mogelijkheden zijn rond het stevincomplex en langs de afsluitdijk. Door het opstarten van een integrale studie in het gebied tussen haven de Oude Zeug en Den Oever wordt gekeken naar de combinatie natuur en energie.</p>

2	<p>- Vraag/voorstel 1: In de voorkeursbeslissing wordt voorgesteld om de MIRT-verkenning Wieringerhoek te beëindigen. De MIRT-verkenning heeft een grote hoeveelheid waardevolle informatie opgeleverd. Hierdoor is het mogelijk om snel een voorkeursvariant te selecteren, welke zeker een bijdrage levert aan het halen van de ecologische doelen.</p> <p>Voorgesteld wordt om de MIRT-verkenning alsnog voort te zetten en verder te gaan met het ontwerpen van een ecologisch meest optimale variant. Uitgangspunt van deze variant is het toevoegen van ontbrekende biotopen, met name rond Den Oever.</p>	<p>De variantenstudie Zoet-Zoutovergang Den Oever studeert op een ecologisch meest effectieve manier van het vormgeven van een geleidelijke overgang tussen zoet en zout bij Den oever, inclusief bijbehorende ecotopen. Deze opgave wordt gecombineerd met het onderzoek naar effectieve zoutbeheersingsmaatregelen op deze zelfde plek.</p> <p>In de loop van dit onderzoek zullen meerdere varianten ontworpen worden.</p>
3	<p>Vraag/voorstel 2: De zoet-zoutovergang bij Den Oever maakt, los van de zeer waardevolle vismigratierivier bij Kornwerderzand, nog meer vismigratie mogelijk tot aan de bergbeken in Zwitserland. Een robuuste opening in de Afsluitdijk is dan ook van internationaal belang. Helaas is er geen geld beschikbaar gesteld in de derde tranche van de PAGW om deze cruciale verbinding te realiseren.</p> <p>Gevraagd wordt om alsnog een ecologisch zo optimaal mogelijke zoet-zoutovergang te ontwerpen, en het gereserveerde budget voor de Wieringer- hoek hiervoor (deels) te gebruiken.</p>	<p>De waarde van een geleidelijke zoetzoutovergang voor de vismigratie blijkt duidelijk uit het MER.</p> <p>Vooruitlopend op de uitkomsten van de variantenstudie is dit project ingediend bij de 3^e Tranche PAGW. Daar is geen geld toegekend maar is wel aangegeven dat dit wel voorzien wordt voor een vierde tranche.</p> <p>Er is in deze ontwerp-voorkeursbeslissing niet gekozen voor het gebruiken van het nu gereserveerde budget uit de 2^e tranche van de PAGW maar om in te zetten op een variantenstudie , aangezien er eerst een ontwerp gevonden moet worden wat zowel voldoet aan de eisen voor terugdringen zoutindringing in het IJsselmeer als de ecologische eisen. Het onderzoek in het MER heeft nog geen ontwerp opgeleverd wat geen negatieve effecten had op de spucapaciteit en geen extra zoutindringing opleverde.</p>
4	<p>Vraag/voorstel 3: In de voorkeursbeslissing wordt voorgesteld om 5 miljoen euro bij te dragen aan het project "Verbetering natte infrastructuur Noordkop". Het geld wordt gebruikt voor de realisatie van een vispassage en 14 hectare brak leefgebied. De vraag is of deze financiële reservering een kosteneffectieve bijdrage levert aan het behalen van de gestelde doelen. In vergelijking tot de kosten en potenties wordt er een zeer beperkte brakwaterzone aangelegd. Het is bijvoorbeeld niet duidelijk waarom niet het hele Balgzandkanaal als brak leefgebied wordt ingericht. De vismigratie is in vergelijking met een doorlaat bij Den Oever bovendien gering. Door nu voor deze "meekoppelkans" te kiezen, is de kans aanwezig dat het oorspronkelijke plan niet wordt gerealiseerd.</p> <p>Voorgesteld wordt om nu geen bijdrage te leveren aan dit project en om eerst een nieuw optimaal ecologisch ontwerp te ontwikkelen voor een zoet-zoutovergang bij Den Oever. Vervolgens kan de ecologische meerwaarde van beide ontwerpen (Den Oever/Noordkop) met elkaar worden vergeleken, waarna op basis van de uitkomsten een objectieve allocatie van de financiële middelen kan worden uitgevoerd.</p>	<p>Door de bijdrage aan het project 'verbetering natte infrastructuur Noordkop' wordt op kortere termijn een verbinding tussen zoet en zout water aangelegd dan met de realisatie van een zoetzoutverbinding Den Oever.</p> <p>De verbinding door de Noordkop geeft een (gedeeltelijke) oplossing voor een geleidelijke overgang van zoet naar zout, maar is geen oplossing voor de hele vismigratie problemen bij de sluisen. Daarom wordt niet gekozen voor of de een, of de ander, maar wordt met deze Ontwerp-Voorkeursbeslissing aan beide invulling gegeven.</p>

Zienswijze 08 Nederlandse Vissersbond		Registratienummer: 92940283
	Ingebrachte zienswijze	Beantwoording
1	<p>De Nederlandse Vissersbond heeft kennis genomen van het project Wieringerhoek dat de functies van het IJsselmeer als habitat voor vissen wenst uit te breiden. In de voorgaande Startbeslissing wordt al kort benoemt dat de fuikvisserij als een van de vele functies aanwezig is op het IJsselmeer. Middels deze zienswijze worden de kenmerken van deze visserij en de visgebieden nader geduid.</p> <p>IJsselmeervissers</p> <p>De vissers die voornamelijk ook woonachtig zijn aan het IJsselmeergebied zijn trots op dit prachtige gebied welke eveneens een goede bron van voedselvoorziening vormt. Traditionele Nederlandse visproducten worden vanuit dit meer aan wal gebracht, zoals snoekbaars, paling en de wolhandkrab. De vissers die hier hun arbeid verrichten kennen het IJsselmeergebied dan ook als geen ander en weten precies waar de vissen hun paaigebieden hebben en in welk seizoen waar gevist kan worden.</p>	De functie van het IJsselmeer als visserijgronden is beschreven en onderzocht in het MER in het hoofdstuk 11 paragraaf 5.
2	<p>Staan want visserij</p> <p>Mocht er sprake zijn van visserij beperkende maatregelen, dan wordt verzocht om kennis te nemen van de belangen van de vissers. In de Wieringerhoek liggen voor de IJsselmeervissers namelijk zeer goede visbestekken waar ze in bepaalde periodes met staan want mogen vissen. Voor deze vorm van visserij beschikken de vissers over een Wnb-vergunning (<i>Wet natuurbescherming-vergunning</i>). Er wordt van uit gegaan dat de visserij daar kan blijven bestaan binnen de richtlijnen van deze vergunning.</p>	In het MER is aangegeven dat door de maatregelen het mogelijk is dat er op locaties minder visserij mogelijk is. Daar staat tegenover dat door de maatregelen een positief effect op de hele visstand verwacht wordt.
3	<p>Fuikvisserij</p> <p>Het gebied dat is geselecteerd voor het project Wieringerhoek is voor de fuikvisserij een essentieel visgebied. Bevestiging wordt gevraagd dat het mogelijk blijft voor de fuikvisserij om hier fuiken te blijven plaatsen. De regeling voor het schieten van fuiken is vastgesteld in het Beheerplan. Het is voor de IJsselmeervissers zeer van belang dat deze visserij kan blijven bestaan in deze gebieden. Naar schatting bevindt zich 20 % van de ruimte voor de fuikvisserij in de Wieringerhoek.</p>	<p>In het MER is aangegeven dat het mogelijk is dat locaties voor fuikvisserij verdwijnen als gevolg van de plannen.</p> <p>In de volgende fase van de verschillende deelsporen van deze ontwerpvoorkeursbeslissing zal nader onderzocht worden welke locaties dit zijn, en of er mitigerende mogelijkheden zijn om de visserijfunctie elders te behouden.</p>

4	<p>Lopende projecten</p> <p>Als belangenorganisatie voor onder andere de IJsselmeervissers verdiepen wij ons ook in de biologische cyclus van het IJsselmeer. Daarvoor lopen ook verschillende projecten om de visbestanden goed te beheren zodat de visetende vogels, roofvis en bodemfauna ook voldoende voedselproductie kunnen blijven genieten. Er zijn verschillende projecten die hierin nog lopen. Desgewenst kunnen rapporten van de resultaten in eerder projecten ter beschikking worden gesteld.</p>	<p>Dank voor het aanbod van deze rapporten, Rijkswaterstaat wil ze graag ontvangen. U kunt deze sturen naar mailto: wieringerhoek@rws.nl</p>
5	<p>Nulmeting en monitoring</p> <p>Vraag 1: is er al een nulmeting gedaan naar de huidige status van de Wieringerhoek? Om het effect van een project te evalueren is een nulmeting immers essentieel.</p>	<p>Een nul-meting is belangrijk om effecten van een maatregel te kunnen bepalen. Dit start idealiter ruim voor realisatie om de natuurlijke fluctuaties tussen jaren en seizoenen goed in beeld te hebben. Binnen het projectgebied is nu nog geen nulmeting uitgevoerd afgezien van de lopende algemene monitoring. In het vervolg kan dit voor de verschillende deelsporen wel gedaan worden.</p>
6	<p>Vraag 2: vindt na de nulmeting ook regelmatige monitoring plaats tijdens het project om de ontwikkelingen van het project wetenschappelijk te onderbouwen?</p>	<p>In de PAGW projecten is tien jaar monitoring van het project opgenomen in de kostenraming.</p>
7	<p>Tot slot</p> <p>Insprekers zijn als vertegenwoordiger van de beroepsvisserij belanghebbende op het IJsselmeer. De leden vissen al generaties in het gebied en hun activiteiten en mitigerende maatregelen zijn opgenomen in het Beheerplan en vergunningvoorschriften. Het project Wieringerhoek kan cumulatieve effecten hebben met de beroepsvisserij en andere geplande projecten zoals bijvoorbeeld de zandwinning in het Markermeer. Om meer kennis over het belang en de visgebieden van IJsselmeervisserij te delen, wordt uitgenodigd voor een gesprek. Graag wordt nadere mondelinge toelichting op deze zienswijze gegeven.</p>	<p>Met de Nederlandse vissersbond is een aantal keer gesproken tijdens de verkenning. Zij zijn ook aanwezig geweest op de ontwerpdeliers die gehouden zijn.</p> <p>Bij het vervolg van de uitwerking van de Zoetzoutovergang Den Oever wordt u uitgenodigd om verder te praten over deze studie.</p>

	Zienswijze 09	Registratienummer: 92975478
	Ingebrachte zienswijze	Beantwoording
1	<p>De zes bij de VKB behorende documenten zijn op hoofdlijnen ingezien en worden gezamenlijk verwoord. Hieronder is aangegeven waar insprekers nog kansen zien, en waar hun zorgen en aandachtspunten zitten.</p> <p>Eerste zorg-/aandachtspunt:</p> <p>Er is niet gekozen om de bescherming van de zoetwatervoorraad in het IJssel- en Amstelmeer te zien als hoofddoel.</p>	<p>In het MER Wieringerhoek is aangegeven dat het project twee hoofddoelstellingen heeft: de tweede daarvan is een bijdrage leveren aan de bescherming van de zoetwatervoorraad in het IJsselmeer". Beide doelstellingen zijn gelijkwaardig.</p> <p>Het onderzoek strekte zich niet uit totaan het Amstelmeer.</p>
2	<p>De "nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden" van de Wieringermeer krijgen veel prioriteit. In de rapportages is voornamelijk gekeken naar de "ecologische" kwaliteit van het oppervlakte water en in verhouding veel te weinig naar de kwaliteit van ons beschikbaar "drinkwater".</p>	<p>De waterkwaliteit is in de MER in beeld gebracht met de criteria van de KRW. Er is inderdaad niet specifiek gekeken naar eisen voor drinkwater, anders dan dat er specifiek gestudeerd is op het zoutgehalte en de zoutindringing in het IJsselmeer.</p>
4	<p>Het is niet te verkroppen dat de waterkwaliteit van het Amstelmeer niet is meegenomen in dit project. Een buffer van zoetwater die in verbinding staat met het IJsselmeer. Zie beantwoording van de zienswijze van deze insprekers (zienswijze 50 nr. 73630388) pagina 131, punt 7 van Nota van antwoord Verkenning Wieringerhoek 08-2020. Terwijl het project Wieringerhoek wel degelijk invloed genereert door het gewenste "zoet/zout" water transport van het IJsselmeer, via het Amstelmeer, naar Den Helder.</p>	<p>Het Amstelmeer maakt geen deel uit van de scope van dit project. Het is onderdeel van het project Noordkop wat in dit project is beschouwd als meekoppelkans. Het project Noordkop volgt zijn eigen besluitvormingsprocedures. De voorkeursbeslissing heeft besloten tot een financiële bijdrage aan project Noordkop, voor het realiseren van de ecologische doelen van de Wieringerhoek. Het gaat daarbij om de inrichting van het kanaal en de vispasseerbaarheid van de Stontelerkeersluis.</p>
5	<p>- Het Amstelmeer is voor het akkerbouwbedrijf van insprekers (en collega bedrijven) van groot economisch belang, vele percelen worden gebruikt voor de bloembollenteelt van hoogwaardig materiaal. De kwekers komen ieder jaar. Het betreft in dit gebied geen reizende bollenkraam waar er eens in de 8 jaar bollen worden geteeld, zoals is aangenomen. Dit unieke gebied qua grondstructuur en uitmuntende waterhuishouding is dus vergelijkbaar met de teelt in Breezand en Lisse. Het overzichtskaartje met de functies van de grond is dan ook niet correct, er zijn veel meer roze gebieden (bollenteelt) met name in de zandhoek Ulkeweg/Molenweg nabij het Amstelmeer.</p>	<p>Voor een effectbepaling van het project Noordkop in al zijn onderdelen wordt verwezen naar de besluitvorming over dit project. Het waterschap NoordHollands Noorderkwartier is trekker van dit project en deze besluitvorming.</p>

6	<p>Het water in het Amstelmeerkanaal, beter bekend als het Wieringerrandkanaal (met het verzoek deze naamvoering voortaan te gebruiken) heeft dezelfde functie als het water in het Amstelmeer en wordt ook gebruikt voor infiltratie/irrigatie van de percelen. De waterkwaliteit mag daarom NIET zouter worden, of beter gezegd, het mag niet minder zoet worden dan dat het nu is. Zoals bekend geeft zoutwater ernstige groeiverstoringen bij onze gewassen.</p>	<p>De zoutbalans in het Amstelmeerkanaal/Wieringerrandkanaal is onderdeel van de studie voor project Noordkop.</p>
7	<p>De Wieringermeer is onlangs aangewezen als locatie voor hyperscale-datacenters door de Provincie Noord-Holland, dit wordt gezien als een kans/impuls voor de Wieringermeer. Echter de huidige datacenters lozen nu grote hoeveelheden (warm) restwater met een hoog EC gehalte (zouten met hoge concentratie mineralen) op het oppervlakte water. Het effect hiervan (en van de toekomstige datacenters) zijn NIET meegenomen in het project Wieringerhoek, zoals blijkt bij de beantwoording van punt 8 op blz 131 in bovengenoemde Nota van antwoord. Het ontbreken van de beoordeling van de effecten van deze (toekomstige) "verzilters" vinden wij een groot manco in de gehele beoordeling.</p> <p>De lozings-effecten van datacenters moeten daarom in beeld gebracht worden in dit project (zie ook de zoutproblematiek in de Eemshaven door datacenter).</p> <p>De rekening van de verzilting van de nieuwe bedrijfstak in de Wieringermeer behoort op hun eigen bordje te blijven. Dat de datacenters enorme hoeveelheden PWN water gebruiken om de servers te koelen in warme dagen, die normaal naar de huishoudens gaan, heeft nog een extra negatief effect op de beschikbaarheid van zoet water en dus ook op de verzilting.</p>	<p>De ontwikkeling van Data-centers valt niet binnen de scope van dit project. Eventuele effecten van data-centers en eventuele mitigatie/compensatie voor deze effecten maken dan ook geen deel uit van natuurproject Wieringerhoek, maar behoren bij de procedures voor de aanleg van die data-centers.</p> <p>In het MER Wieringerhoek is in de autonome situatie geen rekening gehouden met de komst van de datacenters.</p>
8	<p>Is het gekozen model wel toereikend voor de toekomst voor insprekers als inwoners van de Wieringermeer? Het is namelijk onwenselijk dat er beperkingen in de toekomst ontstaan door bijvoorbeeld een beregeningsverbod/beperking omdat PWN Andijk niet meer aan de vraag van drinkwaterkwaliteit kan voldoen.</p>	<p>Het project Wieringerhoek gaat niet over beregeningsverboden of beperkingen van zoetwaterbeschikbaarheid. Aangezien het MER Wieringerhoek laat zien dat de beide onderdelen van de voorkeursbeslissing (de zoetzoutovergang en de klimaatbuffer) beide zorgen voor een vergroting van de zoetwatervoorraad, is het niet te verwachten dat dit project leidt tot extra beperkingen.</p>

10	<p>Verder wordt een opmerking gemaakt over het geschetste beeld dat de sloten/kanalen/oppervlaktewater hier niet helder zouden zijn, dat er nagenoeg geen plantengroei is en dat het een magere visstand kent. Dat is niet juist. De fauna en flora is namelijk ontzettend verbeterd door de betere waterkwaliteit van de afgelopen jaren mede door de inzet van de landbouw die er alles aan doet om het oppervlakte water niet te belasten met (kunst)mest en gewasbeschermingsmiddelen. De nood is dus niet zo hoog als die wordt voorgeschoteld op het gebied van diversiteit van flora en fauna.</p>	<p>In de KRW monitoring is gebleken dat het Amstelmeer kanaal nog steeds onvoldoende scoort op zowel de chemische als biologische toestand in 2021. Daar wordt onder meer macrofauna, waterplanten en visstand onder verstaan. Er is dus ondanks de inzet van afgelopen jaren nog meer verbetering noodzakelijk.</p>
11	<p>Sinds de aanleg van de vooroevers aan de rand van het Amstelmeer nabij de Amstelmeerweg, komen er heel veel meer (soorten) vogels o.a. de soorten vogels welke worden genoemd als "gewenst" in de Wieringermeer. Het is inderdaad een lust voor het oog om ze te zien in hun natuurlijke habitat, maar het heeft ook nadelen die niet worden teruggezien in de rapporten.</p> <p>De nadelen op een rij.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1^e nadeel: het water wordt zo verrijkt door de uitwerpselen in het water van het Amstelmeer dat bij warme dagen te veel blauwalg ontwikkelt. - 2^e nadeel: regelmatig is water zo troebel van de uitwerpselen (ganzen) dat het gewoon ongeschikt is als zwemwater. - 3^e nadeel: ook de vliegen-/muggenpopulatie is enorm toegenomen sinds de vooroevers zijn aangelegd. - 4^e nadeel: de opbrengst van percelen in de buurt van het Amstelmeer is afgenomen door het foerageren - 5^e nadeel: behalve het laatste zijn voornoemde nadelen allemaal ongunstig voor de toerisme die men wil aantrekken met de nieuwe look. - 6^e nadeel: die voornoemde punten zijn ook niet gunstig voor het kwaliteit van het water, te denken aan ziektes als ziekte van Weil (via uitwerpselen ratten komt het in het water). Bij de drooglegging hebben ze het niet Amstelmeer en IJsselmeer niet voor niets zo (steriel) aangelegd. 	<p>De door u genoemde punten als gevolg van de aanleg van vooroevers in het Amstelmeer hebben geen betrekking op de nu genomen Voorkeursbeslissing. Deze vooroevers maken onderdeel uit van de huidige situatie.</p>

Zienswijze 10		Registratienummer: 92986315
Ingebrachte zienswijze		Beantwoording
1	<p>Tijdens de informatieavond in Andijk is informatie gekregen over het voorgenomen Natuurproject Wieringerhoek, waaronder ook het plan Klimaatbuffer IJsselmeer van PWN. Realisatie van beide plannen gaat weer ten koste van honderden hectares IJsselmeer oppervlak, dus duizenden kubieke meters kostbaar zoetwater. In de afgelopen periode zijn al honderden hectares zoet water verloren gegaan met de aanleg van de Markerwadden, de versterking van de Houtribdijk en de Markermeer dijken tussen Hoorn en Amsterdam en nabij Amsterdam voor woningbouw. Afgelopen zomer en eerder was te zien hoe belangrijk het is voldoende zoetwater te hebben voor drinkwater, de scheepvaart, de agrarische bedrijven en doorspoeling tegen zoute kwel. Vele provincies zijn afhankelijk van dit zoete water. Vooral nu we weten dat klimaatverandering ons dwingt nog zorgvuldiger om te gaan met het zo belangrijke zoetwater wat we hebben en nodig hebben voor alle eerder genoemde doeleinden.</p> <p>Daarom wordt ernstig bezwaar gemaakt tegen de realisatie van Natuurproject Wieringerhoek inclusief het plan Klimaat buffer IJsselmeer van PWN.</p>	<p>Samen met u wordt het grote belang van voldoende zoet drinkwater onderkend door het ministerie van IenW. Onlangs is mede vanwege dit belang de nieuwe beleidsbrief 'bodem en water sturend' gepubliceerd.</p> <p>Project Wieringerhoek heeft in de MER onderzocht wat de gevolgen van de plannen voor de zoetwatervoorraad zijn.</p> <p>Twee onderdelen van de huidige voorkeursbeslissing dragen positief bij aan de waterbeschikbaarheid.</p> <p>Bij de klimaatbuffer wordt de beschikbaarheid van voldoende zoet water verhoogd doordat een buffer wordt aangelegd en op natuurlijke manier gezuiverd, zodat in periodes van droogte deze voorraad aangesproken kan worden. Daarbij kunnen de bekkens over een oppervlak van 100 ha enkele meters verder uitzakken dan het hele IJsselmeerpeil, wat het buffervolume netto verhoogt met enkele miljoenen m³ zoetwater. Tevens verkleint de aanleg van een Klimaatbuffer IJsselmeer de noodzaak om ten tijde van droogte te spuien bij de Afsluitdijk om het indringende zoute water uit de Waddenzee weg te spoelen om drinkwater van het IJsselmeerwater te kunnen blijven maken (drinkwater is ten aanzien van chloridegehalte de meeste kritische functie). Dit gaat om ca. 40 m³/s en hierop kan worden bespaard als PWN met iets zouter water uit de voeten kan. Hiermee wordt tot wel 15cm waterschijf aan zoetwater 'vrijgespeeld' in het IJsselmeergebied ten tijde van droogte (MKBA Klimaatbuffer IJsselmeer, 2022).</p> <p>Ook het onderdeel 'zoetzoutovergang Den Oever' draagt bij aan zoetwaterbeschikbaarheid doordat de indringing van zout tegengegaan wordt. Als er minder zout indringt bij de sluizen, is het ook minder nodig om met zoet water deze indringing weer uit te spoelen door de spuisluisen open te zetten. Dit bespaart zoetwater.</p>
2	<p>Aanvullende vraag: vormen de geprojecteerde diepe bekkens geen gevaar voor een toename van de kwel aan de binnenzijde van de Noorderdijk van West-Friesland?</p>	<p>PWN heeft op dit moment al twee diepe bekkens (ruim 20 m diep) die dicht op de dijk liggen dan de nieuwe bekkens. Voor de aanleg van deze bestaande bekkens is het risico van kwel samen met andere hydrologische effecten onderzocht. Na aanleg zijn er geen effecten waargenomen. Op basis hiervan wordt geconcludeerd dat er geen risico is op extra kwel. In de planstudiefase wordt dit met nader onderzoek gevalideerd (onderdeel project-mer).</p>

3	<p>Suggestie: er is dus bezwaar tegen de grote afname van het zoetwater oppervlak, echter geen bezwaar tegen vergroting van de drinkwater spaarbekkens bij Andijk. Daartoe zou een ander plan gemaakt moeten worden waarbij niet zoveel kostbaar IJsselmeer-oppervlak verloren gaat. Daarbij lijkt het verstandig om de nieuwe spaarbekkens overstroombaar te maken zodat in geval van hoogwater geen berging verloren geraakt.</p>	<p>De voorkeursbeslissing kiest ervoor om een financiële bijdrage te doen aan het project klimaatbuffer voor de ontwikkeling van de zoete ecotopen in het ijsselmeer. Deze moeten in het ijsselmeer aangelegd worden om ecologisch effect op het meer te kunnen hebben. Een andere locatie dan bij Andijk ligt daarmee niet voor de hand.</p> <p>In de volgende fase van de klimaatbuffer wordt deze nader ontworpen. Overstroombaarheid van het natuurdeel is daarbij belangrijk om binnen de beleidsbrief 'bodem en water sturend' te blijven passen.</p>

	Zienswijze 11	Registratienummer: 92985938
	Ingebrachte zienswijze	Beantwoording
1	<p>De voorkeurbeslissing is dermate vaag dat nu niet kan worden overzien of en welke gevolgen er voortkomen uit deze beslissing, voor de leden van de beroeps- en recreatievaart.</p> <p>Vereiste: voor de beroepsvaartleden is vlot en veilig varen van evident belang en een eis binnen de plannen van het project Wieringerhoek. Hiertoe behoort de vaargeul Den Oever - Urk en de vaargeul naar de haven " Oude Zeug", als ook van en naar de zandoverslag nabij Medemblik en de havens van Medemblik en Enkhuizen.</p>	<p>Door de onderdelen van de voorkeursbeslissing worden de bestaande vaargeulen niet aangetast. Het bevaarbaar blijven van de huidige vaargeulen is uitgangspunt van de Verkenning Wieringerhoek. Ook de bereikbaarheid van de havens wordt niet aangetast door de voorgestelde maatregelen.</p>
2	<p>Verzoek: hopelijk blijft het unieke karakter en de weidse uitstraling van het IJsselmeer behouden binnen de plannen van dit project.</p>	<p>Binnen de uitwerking van plannen is het unieke karakter en de weidse uitstraling van het IJsselmeer een belangrijke waarde die in de belangenafweging wordt meegenomen. Een van de ontwerpprincipes uit de Agenda IJsselmeergebied 2050 waar rekening mee wordt gehouden luidt: 'Verdedig de grootste open maten in het gebied.' Het MER-alternatief IJsselmeerarchipel, dat ondermeer bedoeld was om het effect van een landschappelijke transformatie door eilanden uit de kust te onderzoeken, scoorde niet voor niets sterk negatief op het visueel-ruimtelijke aspect.</p> <p>Op grond van inzichten uit de beoordeling van de onderzoeksalternatieven is een Ecologisch Toekomstbeeld opgesteld om maatregelen uit het VKB in een groter samenhangend ruimtelijk kader te kunnen plaatsen. In dit Ecologisch Toekomstbeeld wordt het grote open water open gehouden. Uitvoeringsmaatregelen zullen middels een eigen ontwerp- en inpassingsproces zorgvuldig vormgegeven worden, passend binnen de beoogde ruimtelijke kwaliteit van het betreffende gebied. Een voorbeeld hiervan in het VKB, is de verkenning naar een zoet-zout overgang nabij de Afsluitdijk tussen Den Oever en Breezanddijk. Voor deze verkenning is</p>

		bewust, naast een technisch ingenieursbureau, ook een gerenommeerd bureau voor landschapsontworp ingehuurd, juist om zeer zorgvuldig om te gaan het unieke karakter van dit gebied.
3	Verzoek: gevraagd wordt om de realisatie van voldoende afmeergelegenheid met ook mogelijkheden voor het aan en van boord zetten van auto's binnen het projectgebied, en het in standhouden van "schuilmogelijkheden" bij slecht weer op en rond het IJsselmeer.	Het realiseren van afmeergelegenheden en mogelijkheden voor auto's uitwisselen vallen niet binnen de scope van dit project.
4	Verzoek: voor de veiligheid op het water is het zeker gewenst om de recreatievaart, met name vanwege de vele zeilers, een eigen vaargeul te geven, ruim buiten de routes voor de beroepsvaart. Op dit moment maakt de recreatievaart gebruik van de Stontelersluis bij Den Oever om via een veilige vaarroute van Den Helder naar het IJsselmeer te kunnen varen. Daarmee wordt een risicovolle route via het Wad vermeden. Er wordt van uit gegaan dat dit gebruik tenminste niet verslechterd.	Het realiseren van extra vaargeulen valt niet binnen de scope van dit project.
5	Verzoek: buiten Medemblik wordt een toename voorzien van (<i>ingevoegd: het gebruik van?</i>) deze veilige vaarroute vanwege wijzigingen van de vaarroute in en rondom het Wieringermeer. Uit de voorkeursbeslissing kan niet worden opgemaakt of deze mogelijkheid onverkort gehandhaafd blijft of mogelijk verbetert.	In de ontwerp voorkeursbeslissing zijn geen maatregelen voor de kust van Medemblik opgenomen.
6	Verzoek: graag wordt aansluiting gezocht met mogelijkheden tot inbreng, voordat beslissingen vallen.	Voordat in de verschillende deelsporen nadere beslissingen genomen worden, zal wederom inbreng geleverd kunnen worden in de procedures die voor deze beslissingen nodig zijn.
7	Verzoek: graag wordt aangesloten bij de latere keuze van een tweede vismigratie mogelijkheid, evenwijdig aan de Afsluitdijk aangesloten met daarin geïntegreerd een vaargeul voor de recreatievaart tussen Den Oever en Friesland, waardoor er een waardevolle en vooral veiliger vaarverbinding over het IJsselmeer ontstaat tussen Noord Holland en Friesland.	Bij de uitwerking van de variantenstudie ZoetZoutovergang wordt uw organisatie tijd en ruimte gegeven om mee te denken.

	Zienswijze 12 Watersportverbond	Registratienummer: 92986194
	Ingebrachte zienswijze	Beantwoording
1	<p>Het Watersportverbond zorgt er met ruim 350 verenigingen voor dat Nederlanders een leven lang met plezier, succes en veilig het water op kunnen. Elke dag wordt er voor gezorgd dat de nationale selectie, Team Allianz, blijft behoren tot de beste zeillanden ter wereld, dat de jeugd wordt geïnspireerd met alles dat het water te bieden heeft en dat onze wateren schoon, toegankelijk en veilig blijven.</p> <p>Met betrekking tot de voorgenomen plannen voor de aanleg van een klimaatbuffer IJsselmeer ten hoogte van Andijk, wordt het volgende opgemerkt.</p> <p>Opmerking 1: Het Watersportverbond is voor het natuurbehoud in het IJsselmeer en het op voorraad hebben van voldoende en goed drinkwater. Op de ligging van het gebied en de omvang ervan zijn geen aanmerkingen. Wel zijn er bedenkingen en zorgen over het feit dat er in het gehele gebied onderwaterplanten worden geplant met alle gevolgen van dien.</p> <p>Er moet geen situatie ontstaan zoals in het Markermeer, waar de watersport in grote mate wordt gehinderd door de aanwezigheid van grote gebieden met waterplanten.</p>	<p>De voorkeursbeslissing heeft als een van de onderdelen de aanleg van zoete ecotopen in combinatie met de klimaatbuffer bij Andijk.</p> <p>Onderdeel van die zoete ecotopen zijn ondieptes met waterplanten. Het ontwikkelen van gebieden met waterplanten is essentieel voor het verbeteren van de ecologie, de doelstelling van dit project en de PAGW waar het onderdeel van uitmaakt.</p> <p>Een gebied met ondieptes met waterplanten is in het voorlopig ontwerp van de KIJ opgenomen in een ring aan de buitenkant van de dijk.</p> <p>Het is mogelijk dat in dit gebied nadelige effecten ontstaan voor watersporters. De omvang van dit gebied is niet dusdanig dat op de het hele IJsselmeer grote hinder verwacht wordt.</p>
2	<p>Aanvullende opmerking 2: tijdens de informatieavond in Andijk en in de mooie weergave in de brochure van het project staat vermeld dat de omgeving van de buffer alleen diep water is met circa zes meter. Echter planten kunnen losraken of door een schip worden meegenomen en daardoor op ondiepere plekken terecht komen en daar ongebreideld gaan groeien met alle gevolgen die zich ook voordoen in het markermeer.</p>	<p>Idem hierboven.</p>

De bewindslieden (de minister van IenW in samenwerking met de minister voor Natuur en Stikstof (N&S)) hebben de onafhankelijke Commissie voor de Milieu-Effect Rapportage (Commissie MER) verzocht een advies uit te brengen over de MER. Zij heeft op 28 februari 2023 een advies uitgebracht. Bij het uitbrengen van het advies hebben zij de ingebrachte zienswijzen in beschouwing genomen.

3.1 Inhoud van het advies

Het volledige advies is te vinden op de website van de Commissie m.e.r. <https://www.commissiemer.nl/adviezen/3452> en in Bijlage 1.

Kernpunten

De commissie concludeert in haar advies op pagina 2:

De Commissie constateert dat het MER alle essentiële informatie bevat om het milieubelang mee te kunnen wegen in de voorkeursbeslissing over het PAGW-project Wieringerhoek. Ook geeft het MER voldoende informatie over de overwegingen die een rol hebben gespeeld bij gemaakte keuzes in de Ontwerp-VKB. Na de voorkeursbeslissing worden de verschillende onderdelen verder uitgewerkt en onderzocht voordat een besluit over de realisatie genomen gaat worden. Hiervoor geeft de Commissie een aantal aandachtspunten mee.

Waar de vier alternatieven passen bij een ambitieuze opgave voor Wieringerhoek als geheel, is uiteindelijk de financiële haalbaarheid doorslaggevend geweest bij de voorkeursbeslissing. Dit houdt in dat vooralsnog een beperkt deel van de ambities van het project Wieringerhoek verder uitgewerkt gaat worden. Ze worden daarvoor ondergebracht bij projecten van andere initiatiefnemers of vooruitgeschoven als vervolgstudie. Of de oorspronkelijke ambitieuze opgave, uitgewerkt in het ecologische toekomstbeeld, uiteindelijk bereikt gaat worden is onzeker.

Een belangrijk aandachtspunt betreft de opgave van Wieringerhoek als geheel. Door doelen (of onderdelen daarvan) van de PAGW volledig bij projecten van andere initiatiefnemers onder te brengen ontstaat het risico dat (meervoudige) PAGW-doelen buiten bereik raken. Dit is een aandachtspunt voor de monitoring en evaluatie. Geef daarvoor duidelijk en tijdig aan welke informatie van elk van de projecten nodig is om een goed oordeel over doelbereik te kunnen geven: zowel per doel als voor de totale PAGW-opgave.

Een tweede aandachtspunt betreft het detailniveau van de milieu-informatie. In haar advies over de NRD adviseerde de Commissie over het detailniveau van de informatie in het MER.4 Dit detailniveau is niet overal toegepast. Het MER legt echter voldoende uit waarom in de verkenning tot de gekozen beoordelingsmethodiek is gekomen. Bij de verdere uitwerking van de plannen is het wel essentieel om voor deze onderwerpen voldoende verdiepende informatie te bieden en de milieugevolgen daarvan (en mogelijke maatregelen) in beeld te brengen.

De werkgroep geeft vervolgens een aantal aandachtspunten mee voor de diverse deelsporen van het project.

3.2 Reactie op het advies

Het positieve advies van de Commissie geeft geen aanleiding tot aanpassingen van de Voorkeursbeslissing of de onderbouwing daarvan.

De aandachtspunten voor de vervolgfases zullen meegenomen worden bij de nadere uitwerking. In het geval van deelsporen die in koppeling met een andere opgave worden uitgevoerd, te weten project Noordkop en de klimaatbuffer IJsselmeer, zijn de aandachtspunten doorgegeven aan de trekkende organisaties.

Het tweede belangrijke punt van de commissie over dat het bij onderbrengen van doelbereik bij andere organisaties, het voor de PAGW belangrijk is om in de gaten te houden dat er voldoende doelbereik gehaald blijft worden, wordt meegenomen door de PAGW organisatie. Zij hanteren

een dashboard over alle projecten waarin het te behalen doelbereik bijgehouden wordt. Ook wordt gewerkt aan een PAGW breed Monitorings en Evaluatie Programma (MEP) bedoeld om ditzelfde in de gaten te houden.

1 Advies over het MER in het kort

Het Rijk werkt met de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) aan toekomstbestendige grote wateren waar hoogwaardige natuur goed samengaat met een krachtige economie. Daarom wil Rijkswaterstaat, samen met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en Staatsbosbeheer, de natuur- en waterkwaliteit van het noordwestelijk deel van het IJsselmeer en de Waddenzee bij Den Oever verbeteren. Het PAGW-project Wieringerhoek (verder: Wieringerhoek) moet hier een bijdrage aan leveren, vertaald in drie doelen:

- het toevoegen van zoetwater-ecotopen,
- het versterken van de verbindingen tussen Waddenzee en IJsselmeer en IJsselmeer en achterland, en
- het leveren van een bijdrage aan het beheersen van de zoutindringing.

In een verkenning is onderzocht met welke maatregelen deze doelen te bereiken zijn. De Voorkeursbeslissing legt vast welke van deze maatregelen in de volgende fase verder uitgewerkt gaan worden. Voor deze beslissing is een milieueffectrapport (MER) opgesteld.¹ De Ministers van Infrastructuur en Waterstaat en voor Natuur en Stikstof hebben de Commissie gevraagd te adviseren over het MER. In dit advies spreekt de Commissie voor de milieueffectrapportage zich uit over de juistheid en de volledigheid ervan.

Wat staat in het MER?

Voor Wieringerhoek zijn vier alternatieven uitgewerkt.² Hiervan zijn de verwachte milieugevolgen in beeld gebracht, waarbij vooral is gekeken naar de onderscheidende onderwerpen. Zo leidt het ruimtebeslag van alternatief 3 en 4 tot een negatieve score op de doelen voor beschermde natuur in de Waddenzee. Alternatief 3 scoort als enige positief op het doel klimaatadaptatie–zoutbeheersing, maar de voorgestelde maatregel past niet binnen de randvoorwaarden van het project. Deze belemmert de spuicapaciteit van het IJsselmeer namelijk teveel.

De resultaten van de beoordeling zijn vertaald naar enkele lessen om de verdere inrichting vorm te kunnen geven. Een conclusie in het MER is dat het ecologisch systeem alleen voldoende vitaal wordt als er meer gevarieerde natuurlijke overgangen komen tussen verschillende leefgebieden van soorten. Ook is het noodzakelijk om een geschikt verloop van het waterpeil te realiseren, wat zal afwijken van het tegen–natuurlijke waterpeil dat nu in het IJsselmeer wordt gehanteerd. Voor het realiseren van een zoet–zoutovergang constateert het MER dat de onderzochte maatregelen nog onvoldoende de invoer van zout water naar het IJsselmeer en de uitspoeling van zoetwatervis naar de Waddenzee voorkomen.

Voor elk van de vier alternatieven zijn de investeringskosten (veel) hoger dan het beschikbare budget. Vervolgens is geconstateerd dat het combineren van doelen voor Wieringerhoek met de projecten Noordkop en Klimaatbuffer IJsselmeer (verder: Klimaatbuffer) de meest kosteneffectieve en realistische bijdrage levert aan de doelen. Zo levert de Klimaatbuffer een positieve bijdrage aan zoetwaternatuur en de waterkwaliteit.

¹ *Verkenning Wieringerhoek Milieueffectrapport. Rijkswaterstaat Midden–Nederland. Witteveen+Bos, 17 maart 2022.*

² Deze onderscheiden zich in de ligging van het nieuw te realiseren zoetwatergebied Over Dijken (langs de IJsselmeerdijk), Tussen Meer en Zee (langs de Afsluitdijk), Grote Kreupel (voor de kust) en IJsselmeer Archipel (uit de kust in het IJsselmeer), zie § 4.2 van het MER.

Als vooruitblik naar een volledig te realiseren PAGW opgave³ is een ecologisch toekomstbeeld opgesteld. Dit dient als stip op de horizon en is samengesteld uit elementen die in het MER zijn benoemd als zogenaamde kansrijke elementen. De effecten van het toekomstbeeld zijn globaal vergeleken met de effecten van de vier alternatieven. Het toekomstbeeld is alleen richtinggevend en wordt daarom niet vastgelegd in de Ontwerp–Voorkeursbeslissing (Ontwerp–VKB).

Wat is het advies van de Commissie?

Het MER en de bijlagen daarbij bevatten veel informatie en geven een helder beeld van de knelpunten en de mogelijkheden om de natuur– en waterkwaliteit te verbeteren. De toegankelijke structuur van de rapporten en de duidelijke uitleg in onder andere tekstkaders zorgen ervoor dat deze informatie goed leesbaar is. Ook wordt duidelijk aangegeven welke processtappen doorlopen zijn.

Het MER heeft een abstract karakter, wat aansluit bij de aard van het besluit. Zo zijn bij de voorbereiding van de besluitvorming de milieugevolgen van vier alternatieven in beeld gebracht. Deze alternatieven zijn ontwikkeld vanuit de totale opgave voor Wieringerhoek. Ze zijn gebruikt om richting te geven aan de beoogde ontwikkeling van het noordwestelijk IJsselmeergebied. De milieugevolgen zijn zodanig in beeld gebracht dat de algemene risico's van de verschillende alternatieven en de meekoppelkansen duidelijk zijn.

De Commissie constateert dat het MER alle essentiële informatie bevat om het milieubelang mee te kunnen wegen in de voorkeursbeslissing over het PAGW-project Wieringerhoek. Ook geeft het MER voldoende informatie over de overwegingen die een rol hebben gespeeld bij gemaakte keuzes in de Ontwerp-VKB. Na de voorkeursbeslissing worden de verschillende onderdelen verder uitgewerkt en onderzocht voordat een besluit over de realisatie genomen gaat worden. Hiervoor geeft de Commissie een aantal aandachtspunten mee.

Waar de vier alternatieven passen bij een ambitieuze opgave voor Wieringerhoek als geheel, is uiteindelijk de financiële haalbaarheid doorslaggevend geweest bij de voorkeursbeslissing. Dit houdt in dat vooralsnog een beperkt deel van de ambities van het project Wieringerhoek verder uitgewerkt gaat worden. Ze worden daarvoor ondergebracht bij projecten van andere initiatiefnemers of vooruitgeschoven als vervolgstudie. Of de oorspronkelijke ambitieuze opgave, uitgewerkt in het ecologische toekomstbeeld, uiteindelijk bereikt gaat worden is onzeker.

Een belangrijk aandachtspunt betreft de opgave van Wieringerhoek als geheel. Door doelen (of onderdelen daarvan) van de PAGW volledig bij projecten van andere initiatiefnemers onder te brengen ontstaat het risico dat (meervoudige) PAGW-doelen buiten bereik raken. Dit is een aandachtspunt voor de monitoring en evaluatie. Geef daarvoor duidelijk en tijdig aan welke informatie van elk van de projecten nodig is om een goed oordeel over doelbereik te kunnen geven: zowel per doel als voor de totale PAGW-opgave.

³ De algemene doelstelling voor natuur in de PAGW en Agenda IJsselmeergebied 2050 is het gebied zo robuust maken dat het ecosysteem de gevolgen van klimaatverandering en duurzaam gebruik veerkrachtig kan opvangen.

Een tweede aandachtspunt betreft het detailniveau van de milieu-informatie. In haar advies over de NRD adviseerde de Commissie over het detailniveau van de informatie in het MER.⁴ Dit detailniveau is niet overal toegepast. Het MER legt echter voldoende uit waarom in de verkenning tot de gekozen beoordelingsmethodiek is gekomen. Bij de verdere uitwerking van de plannen is het wel essentieel om voor deze onderwerpen voldoende verdiepende informatie te bieden en de milieugevolgen daarvan (en mogelijke maatregelen) in beeld te brengen.

Figuur 1 Onderdelen van de Ontwerp-Voorkeursbeslissing PAGW Wieringerhoek (bron: MER)

Achtergrond van het project

Het Rijk wil de chemische en ecologische kwaliteit van de vijf grote wateren verbeteren. Hiervoor is de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW)⁵ gestart in 2018. In dit programma werken Rijk, regio en maatschappelijke organisaties aan toekomstbestendige grote wateren. Het IJsselmeergebied is één van de vijf gebieden waarop de PAGW zich richt (de andere zijn de Zuidwestelijke Delta, de Eems-Dollard, de Waddenzee en de Grote Rivieren). In een preverkenning is geconstateerd dat inrichtingsmaatregelen nodig zijn in het IJsselmeergebied, net als verduurzaming van de visserij en verbetering van het beheer. De inrichtingsmaatregelen worden in verschillende projecten gerealiseerd. Het project Wieringerhoek richt zich specifiek op inrichtingsmaatregelen in het noordwestelijk deel van het IJsselmeer.

MIRT-systematiek

Het project doorloopt de fases van de MIRT-systematiek. Na de startbeslissing gaat deze systematiek uit van drie opeenvolgende fases: verkenning, planuitwerking, en realisatie. Elk sluit af met een beslissing. In de verkenning worden effectieve oplossingen onderzocht om het gestelde doel te bereiken. De beste oplossing wordt vastgelegd in een voorkeursbeslissing (VKB). Deze beslissing legt vast welke onderdelen uitgewerkt gaan worden, en op welke manier.

⁴ Project Wieringerhoek (Programmatische Aanpak Grote Wateren) Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport. Commissie m.e.r., 24 juni 2022. <https://commissiemer.nl/adviezen/3452>

⁵ <https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/water-ruimte/ecologie/programmatische-aanpak-grote-wateren/>

Waarom een m.e.r.?

Onder de Omgevingswet is de VKB mogelijk plan-m.e.r.-plichtig. In de NRD was als uitgangspunt gehanteerd dat de Omgevingswet in werking treedt vóórdat de VKB genomen wordt.⁶ De minister heeft er daarom voor gekozen om voor dit project voor de verkenning een plan-MER op te stellen.⁷

Het Ontwerp-VKB leidt niet tot een planuitwerking voor het PAGW-project Wieringerhoek als geheel. In plaats daarvan wordt besloten tot een financiële bijdrage aan de plannen 'Klimaatbuffer IJsselmeer' en 'Project Verbetering natte infrastructuur Noordkop' en gaat vervolgonderzoek plaatsvinden naar een zoet-zoutovergang in het IJsselmeer. Elk van deze onderdelen gaat een eigen proces en (besluitvormings)procedure doorlopen. Afhankelijk van de aard en omvang van deze projecten kan hiervoor ook een MER nodig zijn.

De minister van IenW is initiatiefnemer voor het PAGW-project Wieringerhoek. De minister van IenW en de minister voor Nens zijn bevoegd gezag voor de voorkeursbeslissing en voor de m.e.r.-procedure.

Rol van de Commissie

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag besluit over het PAGW-project Wieringerhoek.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken, die bij het advies zijn gebruikt, zijn te vinden door nummer 3452 op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op de aanbevelingen

De Commissie heeft een aantal aanbevelingen voor Wieringerhoek. Deze zijn bedoeld om de kwaliteit van de besluitvorming, nu en in de toekomst, te verbeteren.

2.1 Context

Betekenis van de Ontwerp–voorkeursbeslissing

Het project volgt de MIRT–systematiek en heeft nu de verkenning doorlopen. Deze verkenning sluit af met een voorkeursbeslissing. Een voorkeursbeslissing (VKB) is een go/no go beslissing en is gebaseerd op de afweging van betrokken overheden of een verkenning daadwerkelijk moet leiden tot een vervolg.⁸

De Ontwerp–VKB legt vast dat Rijkswaterstaat (RWS) het vervolg niet volledig zelf op gaat pakken, maar hiervoor aansluit bij initiatieven van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (verder: HHNK) en PWN Waterleidingbedrijf Noord–Holland (verder: PWN). Het ministerie van IenW levert daarvoor een financiële bijdrage aan deze twee afzonderlijke

⁶ De beoogde inwerkingtredingsdatum van de Omgevingswet is 1 januari 2024.

⁷ Besluiten volgens het MIRT zijn geen formele instrumenten waartegen bezwaar en beroep mogelijk is.

⁸ *Spelregels van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT)*. Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, september 2022.

initiatieven (meekoppelkansen) en is betrokken. De primaire verantwoordelijkheid ligt echter bij respectievelijk HHNK en PWN.

Tot slot legt de Ontwerp–VKB vast dat verdere studie naar zoet–zoutovergangen plaats gaat vinden in combinatie met onderzoek naar zoutbeheersing Den Oever. Dit omdat in de verkenning is geconstateerd dat hiervoor, en voor vismigratie, nog onvoldoende in beeld is hoe dit gerealiseerd kan worden binnen de gestelde randvoorwaarden (zoals spuicapaciteit en bescherming van de zoetwatervoorraad).⁹

Betekenis van fase 1 en fase 2 van PAGW-project Wieringerhoek

RWS maakt bij het project Wieringerhoek onderscheid in fase 1 en fase 2 (zie § 2.1.2 van het MER). Dit onderscheid is budgetgedreven. De voorliggende Ontwerp-VKB gaat over fase 1 en is gebaseerd op de nu beschikbare middelen. Voor fase 2 is nog geen budget beschikbaar. Zodra dat wel het geval is, wordt hiervoor een apart besluitvormingstraject voor doorlopen conform de MIRT-systematiek, wat ook weer bestaat uit een verkenning en bijbehorende voorkeursbeslissing.

Voorliggend advies heeft betrekking op de onderdelen die de Ontwerp-VKB van fase 1 vastlegt, maar bevat ook aanbevelingen voor onderwerpen die in fase 2 aan bod kunnen komen. De Ontwerp-VKB gaat overigens niet in op het onderscheid tussen fase 1 en 2.

2.2 Aandachtspunten voor het vervolg

De keuze om de resultaten van het voorliggende onderzoek voor Wieringerhoek niet als één zelfstandig project op te pakken in een planuitwerking is voldoende toegelicht in het Ontwerp-VKB en het MER. Het MER laat zien wat de milieugevolgen en het doelbereik zijn van de vier alternatieven. Daarbij is gekozen voor een hoog abstractieniveau, passend bij de aard van dit besluit. De Commissie constateert dat in ieder geval twee risico's kunnen optreden bij de verdere uitwerking van, of het onderzoek naar, de verschillende onderdelen. Het gaat over de samenhang tussen de meervoudige PAGW doelen en om inzicht in de milieugevolgen.

2.2.1 Behoud samenhang doelen PAGW-project Wieringerhoek

Het onderbrengen van onderdelen (en doelen) van Wieringerhoek bij verschillende projecten, met verschillende initiatiefnemers, brengt risico's met zich mee. Specifiek wijst de Commissie op de situatie waarin het PAGW-doel ondergeschikt wordt aan het projectdoel, en de kans dat een goed beeld van het meervoudige PAGW-doel buiten beeld raakt.¹⁰ Monitoring van de resultaten in relatie tot de (PAGW) doelen van Wieringerhoek is daarom belangrijk. Het MER (§ 18.3) geeft nu alleen aan dat:

1. voor het project een projectspecifieke monitoring wordt uitgewerkt,

⁹ De betreffende variantenstudie (in opdracht van het Deltaprogramma Zoetwater fase II) onderzoekt de gecombineerde mogelijkheden van zoutbeheersing ter bescherming van de zoetwatervoorraad en een zoet-zoutovergang ten behoeve van ecologische waterkwaliteit en vismigratiemogelijkheden. Hierbij zijn geen PAGW-middelen betrokken. (zie § 2.3 van de Ontwerp-VKB).

¹⁰ Ook in een recente tussentijdse evaluatie over de PAGW wordt dit als risico benoemd. *Tussentijdse evaluatie samenwerking regio en Rijk PAGW. Lessen uit de 1^e en 2^e tranche voor het vervolg*. Wing, 22 november 2022.

2. voor de PAGW een overkoepelend Monitoring- en Evaluatieprogramma wordt opgesteld¹¹, en
3. voor monitoring in het kader van de Klimaatbuffer afspraken met onder andere PWN nodig zijn.

De aanbeveling is daarom om aansluitend op de Ontwerp-VKB duidelijk aan te geven welke (monitorings)informatie van de afzonderlijke projecten nodig is om over de resultaten van Wieringerhoek zelf en de PAGW als geheel een goed oordeel te kunnen geven over de mate de doelen gehaald worden. Dit vraagt voldoende onderscheidende en projectspecifieke informatie. Gebruik daarbij het ecologisch toekomstbeeld als streefbeeld en maak duidelijk welke onderdelen bij fase 1 en welke bij fase 2 horen. Geef ook aan welke onderdelen van het toekomstbeeld nog niet belegd zijn. Bij het monitoren kan bijvoorbeeld de bestaande monitoring (MWTl) waar nodig geïntensiveerd worden. Een goede vergelijking met de referentiesituatie blijkt daarmee mogelijk.

2.2.2 Milieugevolgen: abstractieniveau en meekoppelkansen

Gehanteerd abstractieniveau

De focus in het MER lag op het in beeld brengen van aspecten waarop de milieugevolgen onderscheidend waren. Om die reden heeft bijvoorbeeld onderzoek naar archeologische waarden nog niet in detail plaatsgevonden. De Commissie constateert dat hierbij de effectbeschrijving met name kwantitatief heeft plaatsgevonden (en niet kwalitatief, zoals geadviseerd in haar advies over de NRD). Gezien het schaalniveau waarop de Ontwerp-VKB keuzes maakt, is het gehanteerde abstractieniveau echter voldoende om de onderscheidende milieugevolgen tussen de alternatieven en de meekoppelkansen in beeld te brengen.

Beoordeling van de meekoppelkansen

Bij de beoordeling van de meekoppelkansen is vooral gekeken naar de betekenis van het meekoppelen van de betreffende projectvoorstellen voor de doelen van Wieringerhoek. De meekoppelkansen zijn dus niet als volwaardige alternatieven beoordeeld, zo staat in het MER. Wel is een beschouwing gegeven van de milieugevolgen. De Commissie constateert dat het MER voldoende laat zien wat de milieugevolgen zijn van de meekoppelkansen.

Een voorbeeld: het MER gaat niet in op alle (mogelijke) milieugevolgen van de voorgestelde locatie van de Klimaatbuffer, afgezet tegen andere locaties. Een verkenning naar de Klimaatbuffer doet dit wel.¹² Dat rapport laat zien dat met het oog op een robuuste en toekomstbestendige drinkwatervoorziening verschillende locatie-alternatieven voor de klimaatbuffer zijn onderzocht. Op basis van maatschappelijk rendement en de bijdrage aan de doelstellingen voor én de drinkwatervoorziening en de PAGW-doelen is gekozen voor de Klimaatbuffer, zo volgt uit het rapport. Vervolgens bevat het MER een beschouwing op de gevolgen van de Klimaatbuffer voor bodemkwaliteit.

Verdiepende informatie bij de verdere uitwerking

De Commissie beveelt aan om bij de verdere uitwerking van de plannen voldoende verdiepende informatie te bieden om de bijdrage aan de doelen, de milieugevolgen daarvan

¹¹ met daarin een dekkend systeem voor ieder groot water waarmee de ecologische toestand gemonitord kan worden.

¹² *Natúúrlijk Klimaatbuffer IJsselmeer. Bevindingen verkenningsfase KIJ*. PWN, juni 2022.

2.3 Aspectgebonden aandachtspunten

2.3.1 Natuur

De gevolgen voor natuur, zowel (beschermde) soorten als beschermde gebieden, zijn in het MER in beeld gebracht. Het gebruikte abstractieniveau sluit aan bij de aard van de Ontwerp-VKB. Commissie constateert wel dat bij de verdere uitwerking bijzondere aandacht nodig is voor:

- de gevolgen van de tijdelijke extra stikstofdepositie,
- de invloed op het leefgebied van vogelsoorten met een instandhoudingsdoelstelling voor Natura 2000-gebied IJsselmeer, en
- voldoende concrete doelen voor het vervolgonderzoek naar zoet-zoutovergangen en daaraan gekoppelde vismigratie.

Stikstof

Voor de uitvoerbaarheid van het project is extra stikstofdepositie een aandachtspunt. In het MER is nog uitgegaan van de inmiddels vervallen bouwfasevrijstelling, terwijl extra stikstofdepositie op daarvoor gevoelige habitattypen en leefgebieden in de aanlegfase niet kan worden uitgesloten. De Commissie acht het van belang na te gaan hoe stikstofemissies tijdens de aanleg zo veel mogelijk beperkt kunnen worden voor zowel Noordkop, de Klimaatbuffer als voor eventuele vervolgmaatregelen (bijvoorbeeld in fase 2) van Wieringerhoek. Indien uit de nog op te stellen Passende beoordeling(en) zou blijken dat aantasting van de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden niet kan worden uitgesloten, dan adviseert de Commissie om alvast te verkennen of een ADC-toets¹⁵ kan worden doorlopen.

Gevolgen voor soorten met een instandhoudingsdoel

De beoordeling van de vier alternatieven laat zien dat een groter ruimtebeslag van het open IJsselmeer–water een negatief effect zal hebben op onder andere topper, kuifeend en zwarte stern, vanwege het verlies aan foerageergebied.¹⁶ De effectbeoordeling van de Klimaatbuffer stelt dat er weinig verstoring plaats gaat vinden en dat de zone geschikt is als foerageergebied voor vogels. Deze mogelijke gevolgen en de mogelijkheden voor mitigatie moeten bij de uitwerking van de Klimaatbuffer nader onderzocht worden. In dit verband wijst de Commissie ook op de (cumulatieve) gevolgen van zonne–atollen, waarbij een relatief grote

-
- ¹³ Verschillende zienswijzen gaan in op de behoefte aan inzicht in de (mogelijke) effecten van de meekoppelprojecten op bijvoorbeeld natuur, recreatie en waterhuishouding.
 - ¹⁴ Het gaat hierbij onder andere om de aspecten biologie (zoals vismigratie), fysisch chemische eigenschappen (waaronder stikstof en doorzicht) en specifieke verontreinigende stoffen ten behoeve van ecologie (onder andere ammonium).
 - ¹⁵ De ADC–toets bestaat op grond van artikel 2.8 van de Wet natuurbescherming uit de volgende vragen: A: is er een alternatieve oplossing voorhanden? D: dient de activiteit een dwingende reden van groot algemeen belang? C: zijn compenserende maatregelen mogelijk om de gevolgen teniet te doen?
 - ¹⁶ De soorten bevinden zich al onder de instandhoudingsdoelstelling en elk additioneel negatief effect kan deze doelstelling verder buiten bereik brengen.

hoeveelheid foerageergebied van onder andere topper kan worden aangetast.¹⁷

Vervolgstudies zullen zich met name moeten richten op de volledige mitigatie van verlies van leefgebied.

Zoet–zout overgang en vismigratie

Om de mogelijke combinatie van een zoet–zout overgang en zoutbeheersing integraal te ontwerpen, is meer onderzoek nodig, zo stelt de Ontwerp–VKB. De verschillende onderzoeken (in het MER) laten zien welke aandachtspunten er zijn, met vooral aandacht voor het beter beheersen van zoutwaterindringing vanuit Waddenzee naar het IJsselmeer. De keuze om nader onderzoek te doen betekent dat er nu nog geen of onvoldoende zicht is op hoe de zoet–zoutovergang vormgegeven kan worden en op de mate waarin dit doel gerealiseerd kan worden. Tegelijk is geconstateerd dat van de PAGW–projecten in het IJsselmeergebied Wieringerhoek de enige is die een extra zoet–zoutverbinding kan realiseren (nabij het sluiscomplex Den Oever).¹⁸

Het MER stelt dat het project Noordkop een positieve bijdrage levert aan leefgebieden in de zoet–zoutovergang en vismigratiemogelijkheden. Uitspoeling van vis door de spuisluisen van Den Oever zal hierdoor echter niet verminderen, terwijl voor uitgespoelde vissen de route via Noordkop te lang is om van betekenis te zijn als terugkeermogelijkheid (zie § 16.1.2 van het MER). Dit betekent dat in het vervolgonderzoek naar een zoet–zout overgang in combinatie met zoutbeheersing Den Oever ook de vismigratie via een ‘rechtstreekse’ zoet–zoutverbinding een plek moet krijgen. De Commissie constateert in dat kader dat een belangrijk aspect op het vlak van vismigratie niet is benoemd; namelijk het behoud en de versterking van de spieringpopulatie. De stand van deze vissoort van open water is al jaren laag in IJsselmeer en Markermeer. De soort is op zichzelf niet beschermd, maar is een belangrijke voedselbron voor op vis foeragerende vogelsoorten (en voor visetende vissen) in het IJsselmeer. Daarom is deze van wezenlijk belang voor het systeem als geheel.¹⁹ De aanbeveling is daarom om deze als specifieke doel–/sleutelsoort op te nemen in het vervolgonderzoek.

De Commissie wijst er in dat kader op dat het verbeteren van vismigratie tussen zout en zoet kan conflicteren met het doel om zoutindringing te beheersen. In algemene zin geldt immers dat bij het nastreven van meerdere doelen een positieve bijdrage aan één doel juist een negatief effect kan hebben op een ander doel. Bied in die gevallen inzicht in (nieuwe) knelpunten en welke maatregelen nodig en mogelijk zijn (inclusief een reflectie op de voor het project gehanteerde randvoorwaarden).

¹⁷ Zie onder andere pagina 337 van het MER.

¹⁸ Zie § 1.3 van de Toelichting op de Ontwerp-VKB. *Toelichting op de Voorkeursbeslissing Verkenning Wieringerhoek*. Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 23 november 2022.

¹⁹ Zonder maatregelen bij Den Oever blijft er sprake van uitspoeling van vis door de spuuisluizen. Voor soorten die daar onder te lijden hebben, zoals spiering, maar ook andere soorten van open water zoals baars en pos, is de route via het Amstelmeer te lang om van betekenis te zijn voor de terugkeer naar het IJsselmeer. Zie ook *Wetenschappelijk eindadvies ANT-IJsselmeergebied*. Noordhuis et al., 2014. 5

2.3.2 Bodem

De Commissie adviseerde in haar NRD-advies om het benodigde grondverzet de kwantificeren (hoeveelheid, type en herkomst van materiaal). De milieugevolgen van het winnen en verondiepen of ophogen zijn met deze gegevens vervolgens kwalitatief te beschrijven.

De Ontwerp-VKB bevat onderdelen waarbij vooral voor de Klimaatbuffer grootschalig grondverzet nodig is. Uitgangspunt daarbij is dat met het verdiepen van de nieuwe waterbekkens voldoende materiaal (zand en klei) vrijkomt om met een gesloten grondbalans de flauwe oevers, ondiepe zones en dijken rond de nieuwe waterbekkens aan te kunnen leggen.

De Commissie wijst er op dat bij het uitwerken van de grondbalans voor de Klimaatbuffer kan blijken dat alsnog (een deel van) de benodigde grond van elders moet komen (vanwege kwaliteit of kwantiteit). De Commissie beveelt daarom aan om in de voorbereiding van de besluitvorming over de Klimaatbuffer een voldoende gedetailleerde grondbalans te gebruiken. Breng daarmee de milieugevolgen van de zandwinning en het bijbehorende grondverzet, zowel tijdens de aanleg- als de gebruiksfase, in beeld.

2.3.3 Landschap, cultuurhistorie en archeologie

Om mogelijke effecten op archeologische waarden in beeld te brengen is gekozen voor beschikbare beleidskaarten. De score is gebaseerd op het verwachte ruimtebeslag in gebieden met hoge en middelhoge archeologische verwachtingswaarden (kwantitatief). Deze aanpak is door Rijkswaterstaat afgestemd met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) en is gebruikt om in de verkenning eventueel onderscheidende effecten in beeld te brengen. Er heeft nog geen bureauonderzoek plaatsgevonden (kwalitatief). De Commissie begrijpt dat voor de vervolgprojecten zelfstandige procedures doorlopen gaan worden, waarin nader onderzoek naar effecten, mogelijke maatregelen en eventuele no go's aan bod komen. Met de gekozen aanpak geeft het MER een voldoende beeld van de mogelijke archeologische waarden rond en in het IJsselmeer. De effectbeoordeling maakt voldoende duidelijk dat in alle alternatieven bestaande (verwachtings)waarden aangetast kunnen worden, en ook dat dit negatieve effect groter is bij de keuze voor de Klimaatbuffer (zie § 16.2 van het MER).

De Commissie adviseerde naar aanleiding van de NRD om te ontwerpen vanuit de kernwaarden van het landschap en zo eventuele negatieve effecten al in de ontwerpfase te voorkomen. Dit advies geldt onverminderd voor de vervolgfases, namelijk de verdere uitwerking van de onderdelen van de Ontwerp-VKB (de Noordkop en de Klimaatbuffer). Deze aanbeveling geldt ook voor eventuele verdere maatregelen die in fase 2 (of daarna) van Wieringerhoek onderzocht en uitgewerkt gaan worden.

Ook wijst ze op het toetsingskader: het MER beschrijft nu een ongelijk toetsingskader voor archeologie omdat niet alle gemeenten het archeologisch beleid volledig in het bestemmingsplan hebben verwerkt. Het is daarom nodig om deze ongelijkheid weg te nemen en te zorgen voor consistentie bij de verdere uitwerking en beoordeling. Dit is van belang omdat er negatieve effecten voor archeologie te verwachten zijn.

Bijlage II Zorgen over toename van muggen en eventuele gezondheidsrisico's

Inleiding

Een aantal indieners van zienswijzen maakt zich zorgen over toename van muggen bij de aanleg van rietvelden en rietmoerassen. Naast de gewone mug wordt ook gewezen op het gevaar van tijgermuggen. Dit onderwerp is vaak en veelvuldig onderzocht omdat dit bij tal van natuurontwikkelingsprojecten een veel gestelde vraag is. Onderstaand antwoord is dan ook getoetst bij de Raad van State en is van toepassing op project Wieringerhoek. Daarmee is het niet nodig extra of aanvullend onderzoek te doen in de MER voor dit aspect

Muggen

Muggen vormen een soortengroep waarbinnen zich tal van subgroepen en nog veel meer soorten bevinden. De huissteekmug (de soortengroep *Culex en Culiseta spp.*) komt het meeste voor: zie figuur 1. Er zijn echter ook containersteekmuggen, moerassteekmuggen en malariamuggen (NB: in Nederland is deze mug géén drager van de malariaparasiët). Behalve de stekende muggen zijn er ook en vooral veel muggen die niet steken, zoals de soms zeer talrijke dansmuggen en de mannelijke steekmuggen. Bijna alle muggen leven als larven in water, een enkele op natte bodems.

Fig. 1 Huissteekmug: alleen de vrouwtjes steken

Omgevingsfactoren die muggen bevorderen

Naar muggen en muggenecologie is veel onderzoek gedaan (bijvoorbeeld verschillende publicaties van Takken en van Geene, zie literatuurlijst). Ook zijn er veldproeven uitgevoerd, zoals het inrichten van proefwateren en –drasse graslanden in het natuurontwikkelingsgebied Bethunepolder, eveneens in de Vechtstreek (Geene & Wessels, 2010). In de Bethunepolder wordt sinds de daadwerkelijke natuurinrichting in de periode 2013-2014, ook effectmonitoring aan muggen gedaan. Het meest toegesneden en recente overzicht van risicofactoren voor muggenoverlast wordt gegeven door Verdonschot (2009). De bevindingen zijn verwerkt in de alinea's hieronder.

Muggenlarven worden effectief bejaagd door andere waterinsecten zoals libellen- en waterkeverlarven, door amfibieën en door vissen. In een evenwichtige, soortenrijke waterlevensgemeenschap zijn de aantallen muggenlarven daarom beperkt. Ze ontwikkelen zich alleen massaal in klein, geïsoleerd water waarin de predatoren ontbreken. Vaak zijn dit kleine tijdelijke watertjes (verstopte dakgoten, holliggende daken, weggeworpen patatbakjes, autobanden, volgelopen pootafdrukken van vee, regenwaterplassen) die het voordeel hebben dat ze snel opwarmen, wat de generatietijd van de muggen versnelt. Maar ook permanente wateren zoals regentonnen of (predatorloze) tuinvijvertjes zijn broedplaatsen⁸.

De waterkwaliteit is voor muggen bij voorkeur voedselrijk: hun larven groeien sneller door het hoge voedselaanbod (zwevende algen) en hebben weinig last van de zuurstofarmoede die hiermee vaak

⁸ In iets grotere tuinvijvers, vanaf het formaat van een speciekuip, strijken al snel

vliegende predatoren zoals waterroofkevers en libellen neer. Op gunstige plekken komen er ook kleine watersalamanders aangelopen, die ook muggenlarven eten.

gepaard gaat. Predatoren hebben juist wel last van die zuurstoftekorten, en zullen de muggenlarven daarom juist minder bejagen in kleine voedselrijke poeltjes.

Stilstaand water is een voorwaarde voor muggenlarven. In stromend of aan de wind geëxposeerd water, zoals grotere plassen, gedijen ze slecht. Ze kunnen daar wel weer rustiger water vinden in dichte oeverbegroeiing. In ondiepe of door vee of vissers uitgetrapte oeverarealen kunnen ook relatief geïsoleerde plekken voorkomen, waardoor hier goede ontwikkelingskansen voor muggen kunnen ontstaan.

Muggenlarven die niet bejaagd zijn, dus vooral uit bovengenoemde geïsoleerde micropoeltjes en regentonnen, zullen 'uitsluipen': via een popstadium gaan ze over naar het volwassen, vliegende stadium. Deze schaarse muggen kiezen liefst voor enigszins hoogopgaande begroeiing. Deze biedt dekking tegen de wind, schuilgelegenheid en een verhoogde luchtvochtigheid. Eenmaal buiten deze dekking is hun verspreidingsvermogen heel beperkt: een stuk open, doorwaaid terrein van één of enkele tientallen meters is onder de meeste omstandigheden al onoverbrugbaar voor steekmuggen. De dijk is zo'n open doorwaaid terrein.

Dit is het beeld van de preferente habitats van klassieke steekmuggen. Deze komt grotendeels overeen met die van de overige groepen. De containersteekmuggen (of 'boomholtesteekmuggen'⁹) danken zelfs hun naam aan hun afhankelijkheid van tijdelijk 'hangwater' zoals in blikjes en autobanden en worden in grotere, natuurlijke wateren niet gevonden.

Voor hinder door muggen rondom huis moet samenvattend dus aan twee voorwaarden in combinatie voldaan zijn: een geschikt voortplantingswatertje, liefst voedselrijk en vrij van predatoren, en enige dekking / hoger opgaande vegetatie in de directe omgeving van de woning.

De te ontwikkelen rietmoerassen in het IJsselmeer bevinden zich op een ruime afstand van woningen.

Geen gezondheidseffecten

Verspreiding van ziektekiemen door muggen is niet aan de orde.

Dit volgt allereerst uit bovenstaande conclusie dat de kans op grote muggenpopulaties niet groter is dan op veel andere plekken. In de tweede plaats kunnen we kijken naar een aantal veelgenoemde ziekteveroorzakers:

- dengue (knokkelkoorts) en verwante virussen worden verspreid door de tijgermug, die behoort tot de eerdergenoemde containersteekmuggen. Zoals aangegeven leven deze niet in natuurlijke open wateren. In Nederland zijn de muggen vooral aangetroffen bij kwekers/importeurs van Lucky Bamboo-planten, aangevoerd uit Zuid-China, en een enkele keer bij een handelaar in oude autobanden;
- malaria – de inheemse malaria is decennia geleden uitgestorven: in 1959 is het laatste ziektegeval geconstateerd. Een belangrijke factor daarin is het verdwijnen van paarden- en varkensstallen die zijn verbonden met woonhuizen, waarin de muggen en ziekteverwekkers overwinterden. Maar ook de toepassing van DDT, bijvoorbeeld rond die stallen, speelt een rol. Terugkeer van de inheemse malariaparasiet wordt uitgesloten
- blauwtong kan door knutten worden verspreid. De ziekte is aangevoerd door veetransporten/de agrarische sector zelf. De ziekte is alleen gevaarlijk voor schapen.

Slotbeschouwing

Muggenlarven zullen in het water van de rietmoerassen wel voorkomen, maar zeker niet massaal doordat de waterkwaliteit sterk verbetert. Vervolgens komt slechts een heel klein deel van de aanwezige muggenlarven uit doordat hun natuurlijke vijanden in overmaat aanwezig zijn. De schaarse mug die toch tot uitsluipen komt, zal vooral binnen de luwe en vochtige halfhoge vegetatie van het rietmoeras blijven. Deze vegetatie leidt niet tot aan de huizen. Op de overgang van het natuurontwikkelingsgebied naar de

⁹ Hiertoe behoort ook de 'Rock-Pool Mosquito' en tijgermuggen, die af en toe ontdekt zijn bij tweedehands autobandenbedrijven en recent in Veenendaal (tijgermug).

zone met de huizen ligt immers een goed doorwaaid gebied (dijktaald) dat nauwelijks overbrugbaar is voor de schaarse mug die zich aandient. Bovendien wordt deze hier nog bejaagd door vleermuizen, zwaluwen en libellen. Een en ander maakt duidelijk dat zich vanuit het natuurontwikkelingsgebied geen merkbare hoeveelheid steekmuggen zal aandienen bij de woningen

Er is al helemaal geen reden om aan te nemen dat er gezondheidseffecten zijn.

Ondersteunend aan het toegesneden inrichtingsplan voor het natuurontwikkelingsgebied, kunnen nog andere natuurlijke processen worden gestimuleerd om de (huidige) hinder van muggen verder te beperken. Volwassen (vliegende) muggen worden effectief bejaagd door bijvoorbeeld zwaluwen en vleermuizen.

Deze uitspraken zijn gebaseerd op de genoemde recente inzichten in de ecologie en verspreiding van steekmuggen in combinatie met het ontwerp van een natuurontwikkelingsgebied.

Literatuur

Alterra, 2012.

Leidraad Risicomanagement Overlast Steekmuggen en Knutten. Wageningen

Dienst Landelijk Gebied regio West, 2007.

Verkenning effecten groenblauwe zone OostvaardersWold op omliggende landbouw en vice versa. Utrecht.

Geene, R & Y. Wessels, 2010.

Muggen in de Bethunepolder: onderzoek naar kans op muggenontwikkeling en overlast door realisatie natte natuur. Aquasense, Amsterdam.

Ministerie van Verkeer en waterstaat, 2002.

Muggen & knutten vooroordelen en misverstanden waar- en onwaarheden, vóórkomen en voorkomen. Lelystad.

Ontwikkeling + Beheer Natuurkwaliteit / VBNE, 2016.

Rekening houden met muggenoverlast bij inrichting en beheer van natuur. Infoblad OBN-Veldwerkplaats.

Seventer, H. van, 1969.

The disappearance of malaria in the Netherlands. Dissertatie UvA, Amsterdam.

Spielmann, E & M. Heuvelmans, 1998.

Natuurontwikkeling in de stad: kans voor steekmuggen en malaria? Stadwaterblad 1998-4, Amsterdam

Verdonschot, P.F.M. 2009.

Verkenning van de steekmuggen- en knuttenproblematiek bij klimaatverandering en vernatting. Alterra rapport 1856, Wageningen.

Verdonschot, P.F.M. & A. Besse-Lototskaya, 2012.

Leidraad Risico- management Overlast Steekmuggen en Knutten. Toelichting op de leidraad. Alterra-rapport 2298, Wageningen.

5 Lijst van afkortingen en begrippen